

FORUM

NAUCZYCIELSKIE

PIOTRKOWSKI KWARTALNIK OŚWIATOWY

EMOCJE

Scenariusz lekcji
„Poznajemy emocje”... str. 5

Emocje w muzyce... str. 10

Emocje zapisane
w tradycji str. 20

NUMER

116

ISSN 2719-6135

*Drodzy Czytelnicy,
kochani Nauczyciele,*

na zakończenie roku szkolnego życzymy Państwu
chwili wytchnienia od codziennych obowiązków,
wielu słonecznych dni, dobrego odpoczynku
i czasu na to, co sprawia radość.

Niech przerwa wakacyjna pozwoli Wam nabrać sił,
złapać oddech i wrócić po niej z nową energią
oraz pomysłami na kolejny rok szkolny.

*Pięknych, bezpiecznych
i inspirujących wakacji!*

Dyrekcja i Pracownicy
Centrum Rozwoju Edukacji
Województwa Łódzkiego
w Piotrkowie Trybunalskim

Co w numerze?

I znowu za pasem wakacje... Bardzo intensywnie spędziliśmy w CRE ostatnie tygodnie i miesiące, podobnie jak zapewne Państwo, nasi Czytelnicy... Po raz kolejny udało się uwieńczyć rok szkolny nowym numerem naszego pisma, do którego lektury serdecznie zapraszam.

Bardzo nas cieszy przede wszystkim rosnące zainteresowanie autorów z regionu publikowaniem w naszym Forum. Większość artykułów w numerze stanowią materiały zewnętrzne. Zdarza się, że musimy zaproponować przesunięcie bardzo dobrego artykułu na przyszły numer. Ale bynajmniej nie narzekamy na tę obfitość.

Testujemy „tematyczność” numerów - ten pomysł wydaje się dobry. Zatem dzisiaj piszemy przede wszystkim o EMOCJACH, a w numerze jesiennym myślą przewodnią będzie BEZPIECZEŃSTWO.

Kilka wątków pojawia się w Forum cyklicznie, gdyż wiele interesujących działań Centrum Rozwoju Edukacji WŁ w Piotrkowie Trybunalskim ma swoje kolejne odsłony. Takim tematem jest Interdyscyplinarny Konkurs Ekologiczno-Regionalny, który powoli zbliża się do swojego... 30-lecia!

Wśród nadesłanych do publikacji artykułów znajdują się niezwykle interesujące scenariusze różnorodnych zajęć. Rozbudowaną, bogatą, erudycyjną grę edukacyjną „Kosmos”, która może przerodzić się wprost w przygodę, proponuje p. Natalia Górską. Projekt literacki „Dolina Motyli” opisany przez pp. Monikę Janas i Jakuba Olszaka może być dobrą inspiracją do wielowątkowych, rozłożonych w czasie i niezwykle wartościowych działań w szkole podstawowej. Temat numeru – emocje – eksploruje scenariusz lekcji p. Lucyny Błońskiej, naszej koleżanki, nauczycieli bibliotekarki z Tomaszowa.

Daniel Pietrzak podsumowuje z uzasadnioną dumą i satysfakcją projekt z obszaru Life Long Learning „Zbudowanie systemu koordynacji i monitorowania regionalnych działań na rzecz kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie, w tym uczenia się dorosłych”, realizowany przez CRE WŁ w Piotrkowie, który składał się z kilkunastu ważnych i cennych edukacyjnie wydarzeń. Sylwia Kubicka zaś jak zawsze poleca dobrą lekturę na czas wolny, tym razem szczegółowo przyglądając się twórczości Niny Zawadzkiej.

To nie wszystko – bieżący numer Forum to kopalnia wątków, tematów i inspiracji. Zapraszamy do lektury i... do pisania dla nas, bo tuż po wakacjach zabieramy się do tworzenia kolejnego numeru!

Sylwia Madalińska
Redaktor naczelna FN

Spis Treści

Scenariusz lekcji: „Poznajemy emocje: poznaj swoje emocje i poczuć się dobrze z tym, co czujesz!” - *Lucyna Błońska*

str. 5

Gra edukacyjna pt. „Kosmos”: scenariusz zajęć koła geograficznego dla klas 5-6 szkoły podstawowej - *Natalia Górską*

str. 6

Emocje w muzyce. Przykłady zabaw do wykorzystania na muzyce i zastępstwie - *Anna Janas*

str. 10

Emocjonalna „Dolina Motyli”. Jak wspólne pisanie książki stało się lekcją emocji - *Monika Janas, Jakub Olszak*

str. 12

Myślenie krytyczne w edukacji - *Magdalena Kitowska, Anna Maliszewska*

str. 14

Na projektorowej ścieżce. Początek niezwykłej przygody - *Patrycja Młodzieniak, Katarzyna Stępień*

str. 16

Projekt „Lilefong Learning”- wnioski, refleksje, podsumowania... - *Daniel Pietrzak*

str. 18

Emocje zapisane w tradycji - *Monika Sowa*

str. 20

Znaczenie plastyki w podstawowej edukacji - *Tomasz Trzaskacz*

str. 21

Sukces edukacji regionalnej i ekologicznej. Podsumowanie XXIX edycji Interdyscyplinarnego Konkursu Ekologiczno-Regionalnego - *Daria Witulska-Brajtkrojć*

str. 23

Biblioteka Pedagogiczna poleca... Wakacje z Niną Zawadzką - *Sylwia Kubicka*

str. 24

Wydawca: Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego w Piotrkowie Trybunalskim
ul. Wojska Polskiego 2, 97-300 Piotrków Trybunalski

Skład redakcji: Iwona Gawron, Marlena Kowalska, Sylwia Kubicka, Sylwia Madalińska – redaktor naczelna, Daniel Pietrzak, Dagmara Roszkowska - sekretarz, Katarzyna Urbaniak.

Korekta: Sylwia Madalińska.

Kontakt z redakcją: forumnauczycielskie@crepiotrkow.edu.pl
Redakcja zastrzega sobie prawo do skrótów przesłanych tekstów.

Scenariusz lekcji „Poznajemy emocje: poznaj swoje emocje i poczuj się dobrze z tym, co czujesz!”

WSTĘP/WPROWADZENIE

W świecie pełnym bodźców i nieustannych wyzwań coraz trudniej się zatrzymać i skupić na tym, co dzieje się wewnątrz nas. Już najmłodsi doświadczają silnych emocji, z którymi nie zawsze potrafią sobie poradzić. Tymczasem to właśnie emocje są naszym wewnętrznym kompasem, a ich świadomość stanowi fundament zdrowia psychicznego i fizycznego. Zdrowe, pewne siebie dziecko to takie, które rozumie, co czuje. To dlatego spoczywa na nas, dorosłych, ogromna odpowiedzialność, by świadomość emocjonalną rozwijać już od najmłodszych lat. Umiejętność rozpoznawania i akceptowania własnych uczuć pomaga radzić sobie ze stresem i lękiem oraz budować trwałe relacje społeczne. Jest również gwarantem pewności siebie i poczucia bezpieczeństwa. Scenariusz zajęć „Poznajemy emocje: poznaj swoje emocje i poczuj się dobrze z tym, co czujesz” to pomysł na zajęcia, podczas których dzieci dzięki zaproponowanym aktywnościom same odkrywają najważniejsze prawdy o emocjach i dochodzą do wniosku, że każda z nich jest ważna i potrzebna.

SCENARIUSZ

- Książka Agnieszki Jucewicz „Bajka o lęku”.
- Plansze dla każdej z grup – np. ilustracje z książki „Dzień dobry, moje emocje!” Renaty Malek lub inne przedstawiające ludzi przeżywających emocje.
- Zestawy emotikonów wygenerowanych w programie Canva dla każdej z grup (radość – kolor żółty, smutek – fioletowy, lęk – zielony, wstręt – brązowy, złość – czerwony).
- Plansza A3 „Gdzie czujesz emocje w ciele?”.
- Kredki, mazaki w pięciu kolorach (żółty, zielony, brązowy, czerwony, fioletowy) dla każdej z grup.
- Opcjonalnie: piankowe poduszki do siedzenia - zestaw „emocje”.
- Film edukacyjny „Jak wydobywa się emocje?” <https://wklasie.uniwersytetdzieci.pl/scenariusz/-jak-wydobywa-sie-emocje>

Czas trwania: 45-60 minut.

Grupa wiekowa: 6-9 lat.

Cel ogólny:

- rozwijanie świadomości emocjonalnej dziecka,
- uświadomienie, że wszystkie emocje są naturalne i potrzebne,
- kształtowanie empatii, otwartości i umiejętności rozpoznawania emocji u siebie i innych.

Cele szczegółowe:

Dziecko:

- potrafi rozpoznać i nazwać podstawowe emocje,
- rozumie, że emocje nie są dobre ani złe – każda ma znaczenie,
- potrafi opisać, jak odczuwa emocje w ciele,
- rozpoznaje emocje innych osób po wyrazie twarzy i postawie ciała,
- współpracuje w grupie.

Metody pracy:

- rozmowa kierowana,
- czytanie książki,
- praca w grupach,
- działania plastyczne,
- pokaz filmu.

Przebieg zajęć:

1. Powitanie i wprowadzenie: „Jak się dziś czuję?” (5 min).

Dzieci siedzą w kręgu. Nauczyciel wita grupę i mówi: „Dzisiaj będziemy rozmawiać o emocjach, które mieszkają w każdym z nas. Czy znacie nazwy emocji?”. Dzieci nazywają emocje przedstawione na poduszkach. Zabawa: dzieci pokazują miną lub gestem, jak się dziś czują.

2. Głośne czytanie fragmentu książki Agnieszki Jucewicz „Bajka o lęku” (10 min).

Pytania do tekstu:

- Kto był bohaterem bajki?
- Jak nazywała się rodzina, o której czytaliśmy? Dlaczego Człowieczyńscy?
- Ile mieli dzieci?
- Jakie emocje mieszkają w rodzinie Człowieczyńskich? Czy pamiętasz ich imiona?
- Z którym dzieckiem rodzice mieli najwięcej kłopotu?
- Jakim dzieckiem był Lęk? Co robił, kiedy się pojawiał?
- Czy Lęk był zły, niepotrzebny?
- Czy znasz inne emocje, które też czasem są trudne?

Dzieci dochodzą do wniosku, że każda emocja jest potrzebna. Wszystkie emocje są ważne i potrzebne, bo każda z nich coś nam mówi. Są emocje przyjemne i nieprzyjemne. Nie ma złych i dobrych emocji.

3. Podział na tablicy emocji na przyjemne i nieprzyjemne (5 min).

Dzieci przypinają emotikony do tablicy - po jednej stronie przyjemne, których lubią doświadczać, po drugiej te, które prowadzą do nieprzyjemnych odczuć w ciele. Rozmowa kierowana: „Po co nam smutek/złość/...?”.

Nauczyciel podsumowuje rozmowę:

„Każdy z nas przeżywa różne emocje. To tak, jakby w naszym sercu mieszkowało całe rodzeństwo z książki — każdy ma swoją rolę: radość pokazuje nam, co lubimy i co sprawia nam przyjemność. Smutek pomaga nam zrozumieć,

że coś jest dla nas ważne i że potrzebujemy pocieszenia. Złość broni nas, gdy ktoś nas skrzywdzi lub gdy coś jest niesprawiedliwe. Lęk (strach) ostrzega nas przed niebezpieczeństwem i pomaga uważać. Wstręt chroni nas przed tym, co może nam zaszkodzić."

4. Zadanie: „Dopasuj emocje” (7 min).

Dopasowywanie emotikonów do ilustracji z książki „Dzień dobry, moje emocje!” Renaty Malek. Dzieci dopasowują emotikony do zdjęć przedstawiających różne emocje.

Po dopasowaniu mówią, po czym poznały emocję (mimika, oczy, usta, postawa). Nauczyciel podsumowuje: „Twarz i ciało mogą wiele nam powiedzieć o tym, co ktoś czuje”. Dzieci uczą się, że emocje widać w ciele, a nie tylko w słowach.

5. Praca plastyczna w grupach: „Gdzie mieszkają emocje w moim ciele” (8 min).

Nauczyciel rozdaje sylwetki postaci i wyjaśnia, na czym polega zadanie. Każdą emocję dzieci zaznaczają innym kolorem (zgodnie z kluczem przedstawionym na emotikonach). Dzieci wymieniają się kredkami tak, by każdy z nich użył wszystkich kolorów. Na początku zadania nauczyciel podkreśla, że każdy ma prawo kolorować wybrany przez siebie element sylwetki, prosi o brak oceniania. Po skończonym zadaniu prace zostają wyeksponowane tak, by podkreślić fakt, że każda sylwetka jest inna. Chętni opowiadają o swoich pracach.

Podsumowanie:

Każdy z nas czuje inaczej – i to jest w porządku.

6. Kontynuacja czytania książki, czyli sposób na lęk (5 min).

Pytanie po przeczytaniu zakończenia bajki: „Kto w bajce pomógł zrozumieć, że Lęk też jest potrzebny?”.

Burza mózgów: „Jak Ty czujesz się, kiedy się boisz? Co Ci wtedy pomaga? Co można zrobić, kiedy czujemy lęk lub strach?”.

7. Posumowanie zajęć (5 min).

Nauczyciel zadaje pytania: „Czego nauczyła Cię <<Bajka o Lęku>>? Jakie nowe informacje o emocjach zdobyłeś? Jakie aktywności podołały Ci się najbardziej?”.

Podsumowanie:

W naszym sercu mieszka wiele emocji. Wszystkie są ważne i każda coś nam mówi.

Ewentualnie:

- Zabawa „kalambury” – pokaż, co czujesz. Dzieli losują emotikon z wybraną emocją i pokazują ją ruchem, bez słów. Po każdej emocji krótka rozmowa: „Co czuło twoje ciało, gdy pokazywało radość? A jak się czuło, gdy tańczyło smutek?”.
- Pokaz filmu edukacyjnego „Jak wydobywa się emocje?”.

<https://wklasie.uniwersytetdzieci.pl/scenariusz/-jak-wydobywa-sie-emocje>.

Dzieci oglądają film, w którym psycholog tłumaczy, czym są emocje, a tancerz pokazuje je ruchem ciała. Po każdym fragmencie nauczyciel pyta: „Co mogła czuć ta osoba? Po czym to poznaliście?” (np. skulone ramiona, uśmiech, otwarte ręce, szybkie ruchy...).

PODSUMOWANIE:

Mam nadzieję, że przeczytanie scenariusza zainspirowa Państwa do podjęcia tej ważnej, choć trudnej tematyki w codziennej pracy wychowawczej. Wierzę w to, że zajęcia przeprowadzone według mojego pomysłu staną się początkiem drogi ku większej uważności na emocje najmłodszych. Moim celem było zaplanowanie lekcji, która w przystępny i jasny sposób przekaże dzieciom podstawowe prawdy o świecie wewnętrznym, rozbudzi w nich ciekawość i gotowość do kolejnych rozmów o emocjach. Propozycja zajęć może być również punktem wyjścia do całego cyklu spotkań z najmłodszymi o każdej z podstawowych emocji.

Opracowała Lucyna Błońska

nauczyciel bibliotekarz

Biblioteki Pedagogicznej CRE Wł w Piotrkowie Trybunalskim,

Filia w Tomaszowie Mazowieckim

Gra edukacyjna pt. „KOSMOS”: scenariusz zajęć koła geograficznego dla klas 5-6 szkoły podstawowej

Czas trwania: 60 minut.

Wymagania podstawy programowej:

V. Ruchy Ziemi: Ziemia w Układzie Słonecznym; ruch obrotowy i obiegowy; następstwa ruchów Ziemi.

Cele ogólne:

- doskonalenie umiejętności korzystania z różnych źródeł wiedzy oraz wnioskowania na ich podstawie,
- rozwijanie umiejętności współpracy w grupie,
- rozbudzanie ciekawości poznawczej uczniów oraz motywacji do nauki poprzez samodzielne dochodzenie do wiedzy.

Cele operacyjne:

- uczeń opisuje budowę Układu Słonecznego,
- uczeń wyjaśnia znaczenie terminów: gwiazda, planeta, planetoida, meteor, meteoryt, kometa,
- uczeń rozpoznaje rodzaje ciał niebieskich przedstawionych na ilustracji i podaje ich nazwy,
- uczeń podaje nazwę organizacji zajmującej się badaniem i wykorzystaniem przestrzeni kosmicznej.

Metody pracy (wg Cz. Kupisiewicza): metody oparte na posługiwaniu się słowem, metody oparte na

działalności praktycznej uczniów, metody gier dydaktycznych.

Formy pracy: grupowa (jednolita).

Środki pracy: podręcznik do geografii dla klasy 6, kartki z wydrukowanymi zadaniami, tekstem źródłowym, wstępem i hasłem końcowym, koperty, mazak, komputery/tablety z dostępem do Internetu.

Przebieg zajęć:

Instrukcja dla nauczyciela: nauczyciel przygotowuje ponumerowane koperty z zadaniami w środku - pierwsza koperta jest bez numeru, ale z przyklejonym wstępem, druga jest z numerem, który „wyszedł” po wykonaniu zadania pierwszego, trzecia z numerem z zadania drugiego itd. Nauczyciel powinien wydrukować i włożyć do każdej koperty tyle kartek z danym zadaniem, ile (co najmniej) będzie grup. Dodatkowo nauczyciel powinien wydrukować tekst źródłowy dla każdej grupy oraz przygotować również kilka/kilkanaście kopert z przypadkowymi numerami i z pustymi kartkami w środku (również powinno być tyle pustych kartek, ile grup, aby uczniowie nie poznali od razu fałszywych kopert po ich grubości). Przed lekcją nauczyciel przygotowuje stoliki do pracy w grupach oraz rozkłada na nich niezbędne środki pracy - m.in. podręczniki (jeśli np. uczniowie zostawiają swoje w szafkach) oraz komputer/tablet z dostępem do Internetu, a także kartkę z tekstem źródłowym pt. „Ciekawostki o kosmosie”. Dodatkowo przed lekcją umieszcza także prawdziwe i fałszywe koperty w różnych miejscach w klasie (np. na półkach, na parapecie, na tablicy, na tablicy korkowej itd.), pamiętając, żeby było widać numery na kopertach i by łatwo można było wyjmować z nich kartki z zadaniami. Pierwszą kopertę uczniowie otrzymają od nauczyciela po zakończeniu fazy wprowadzającej i to będzie właściwy moment rozpoczęcia gry.]

Faza wprowadzająca (7 minut):

1. Sprawdzenie obecności.
 2. Przedstawienie tematyki zajęć, przebiegu zajęć i zasad pracy.
- Uczniowie w grupach biorą udział w grze dydaktycznej pt. „Kosmos” w formie zbliżonej do escape roomu; temat lekcji to „Ziemia w Układzie Słonecznym”.
 - Każda grupa pracuje przy swoim stoliku, nazwanym „stacją kosmiczną”, natomiast po przestrzeni kosmicznej, tj. po klasie, w poszukiwaniu właściwych kopert porusza się tylko jeden astronauta z każdej grupy (wybrany przez członków przewodniczący/lider).
 - Grupy rozwiązują zadania ukryte w kopertach - poprawnie rozwiązane zadanie z jednej koperty wskaże im numer kolejnej koperty itd.
 - Aby lider grupy mógł ruszyć po następne zadanie, należy w całości wykonać zadanie bieżące, bez względu na to, że już np. w połowie zadania grupa odkryła numer kolejnej koperty.
 - W trakcie gry uczniowie korzystają zarówno z podręcznika, tekstu źródłowego, jak i z komputera/tabletu z dostępem do Internetu oraz

z tabel i grafik dołączonych do niektórych zadań.

- Wygrywa grupa, która jako pierwsza wykona poprawnie wszystkie zadania i dotrze do ostatniej koperty, w której ukryte jest hasło gry.
 - Grupy zostawiają wykonane zadania na swoich stolikach/stacjach kosmicznych, tak aby na koniec włożyć je do ostatniej koperty z hasłem gry.
 - Ważne: lider grupy z każdej koperty może zabrać tylko jedną kartkę; nie można zabrać wszystkich kartek z danej koperty.
3. Podział uczniów na kiluosobowe grupy (metoda podziału dowolna, preferowana przez danego nauczyciela).

Faza realizacji (33 minuty):

1. Przekazanie liderowi grupy pierwszej koperty z naklejonym wstępem oraz zadaniem w środku.
2. Praca w zespołach - rozwiązywanie zadań ukrytych w kopertach na podstawie podręcznika, Internetu oraz tabeli, tekstu źródłowego i grafik dołączonych do zadań.

[Nauczyciel czuwa nad prawidłowym przebiegiem gry - zwraca uwagę, czy liderzy grup ruszają po następne zadanie po rozwiązaniu całego bieżącego zadania oraz czy zabierają z danej koperty tylko jedną kartkę z zadaniem. W razie problemów z danym zadaniem nauczyciel służy także pomocą, udziela wskazówek, nakierowuje na odpowiedni tok myślenia, nie podając jednak odpowiedzi wprost.]

Faza podsumowująca (5 minut):

1. Pytania od uczniów.
2. Ewaluacja.

Źródła informacji i materiałów wykorzystanych do stworzenia zadań:

- Planeta Nowa : podręcznik dla klasy 6. Wyd. Nowa Era <https://www.freeimages.com/pl/premium/solar-system-1812054> [12.08.2021 r.]
- <https://techsetter.pl/> [12.08.2021 r.]
- https://www.esa.int/Space_in_Member_States/Poland/Poznaj_ESA [14.08.2021 r.]
- https://europa.eu/youth/go-abroad/traineeships/feeling-curious-about-universe-intern-esa_pl [14.08.2021 r.]
- <https://www.planetarobotow.pl/post/ciekawostki-o-kosmosie> [14.08.2021 r.]

[Informacje umieszczono także na grafikach wykorzystanych do stworzenia rebusów]

ZADANIA DO KOPERT

1. Astronauci, otrzymaliście zaszyfrowaną wiadomość, która jednak przez problemy techniczne dotarła do was niepełna. Posługując się kluczem umieszczonym w niebieskiej tabelce rozszyfrujcie otrzymaną wiadomość, a następnie dopiszcie w miejsce kropek brakującą część wiadomości (możecie to zrobić na podstawie podręcznika, Internetu lub własnej wiedzy).

Kiedy już wykonacie to zadanie, policzcie litery CAŁEJ wiadomości (włącznie z dopisaną przez was częścią) - będzie to numer kolejnej koperty.

16	31	15	30	1	13	12	28	21	24	2	11	34	10	3	29	17	18
A	B	C	C	D	E	E	F	G	H	I	J	K	L	L	M	N	

26	14	7	5	27	25	33	8	6	22	32	35	23	9	4	20	19
N	O	O	P	Q	R	S	S	T	U	V	W	X	Y	Z	Ż	Ż

Oto wiadomość:

4 18 16 34 13 22 34 12 30 11 12 33 11 28 18 16 33 6 16 30 34
 11 10 14 33 17 11 30 4 18 12 34 35
 10 6 7 25 9 6 35 14 25 4
 31 33 29 14 26 30 12 14 25 16 4 10 25 31 19 31 30 12 35 14
 10 7 29 18 11 12 24 14 30 11 16 29 16 18 11 12 15 11 12 33 10 11
 12

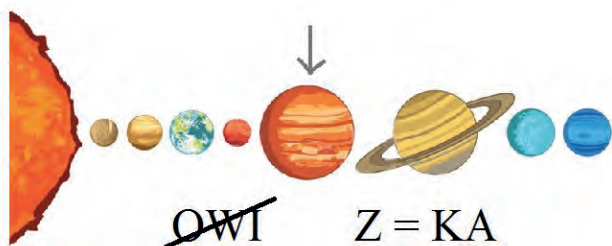
2. Znajdujecie się w przestrzeni kosmicznej, zatem ważne jest, abyście coś na ten temat wiedzieli. Na podstawie podanych definicji oraz korzystając z własnej wiedzy, podręcznika i Internetu, w poniższej wykresiance znajdźcie pojęcia związane z kosmosem. Pozostałe, nieskreślone litery, czytane poziomo od lewej do prawej, wskażą numer kolejnej koperty.
 Wskazówka -> wykreślaj słowa tylko poziomo lub pionowo.

Definicje:

- Obiekty wpadające w atmosferę ziemską i spalające się w niej, widziane na nocnym niebie jako jasne smugi, potocznie nazywane spadającymi gwiazdami.
- Obiekty, które świecą światłem własnym; do tej kategorii zaliczamy m.in. Słońce. Bardzo często układają się w charakterystyczne konfiguracje, nazywane konstelacjami.
- Pozostałości ciał niebieskich, które spadły na powierzchnię Ziemi.
- Obiekty, które nie świecą własnym światłem, lecz odbitym od swojej powierzchni. W Układzie Słonecznym jest ich osiem, cztery zaliczane są do grupy skalnych, a cztery do gazowych.
- Małe ciała niebieskie z charakterystycznym warkoczem, które zbudowane są ze skalno-lodowego jądra oraz z chmury gazu i pyłu. Najbardziej znana to Halleya, zarejestrowana ostatnio w pobliżu Ziemi w 1985 roku.
- Niewielkie ciała niebieskie o średnicy od kilku do kilkunastu kilometrów, posiadające stałą powierzchnię skalną lub lodową oraz bardzo często nieregularny kształt. Tworzą m.in. charakterystyczny pas między orbitami Marsa i Jowisza.
- Naturalne satelity krążące m.in. wokół Ziemi, Marsa, Jowisza i Neptuna. Ziemia ma tylko jeden, najwięcej ich natomiast mają Jowisz i Saturn. Co jakiś czas odkrywane są nowe tego typu obiekty.

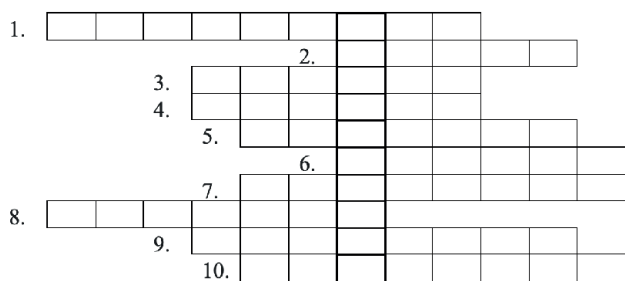
N	U	P	M	E	R	K	O	M	E	T	Y
K	P	L	A	N	E	T	O	I	D	Y	O
L	E	A	J	N	E	J	K	O	P	E	R
T	Y	N	T	G	W	I	A	Z	D	Y	O
P	M	E	T	E	O	R	Y	I	E	C	S
E	T	T	D	K	S	I	E	Ż	Y	C	E
W	A	Y	M	E	T	E	O	R	Y	T	Y

3. Astronauci, wiecie już coraz więcej na temat kosmosu. Rozwiążcie rebusy, a poznacie nazwę organizacji zajmującej się badaniem i wykorzystaniem przestrzeni kosmicznej, do której to organizacji należy Polska. Pod rebusami zapiszcie całe hasło, które powstanie, a następnie policzcie wszystkie litery tego hasła – to numer kolejnej koperty.

4. Astronauci, poznaliście już nazwę europejskiej organizacji zajmującej się badaniem i wykorzystaniem przestrzeni kosmicznej. Teraz nadszedł czas, aby lepiej poznać nasz kosmiczny dom, czyli Układ Słoneczny. Na podstawie podręcznika zaznaczcie poprawne zakończenia zdań na temat układu planet. Przy każdej odpowiedzi podane są cyfry – te przy dobrych odpowiedziach, czytane od góry do dołu, utworzą numer kolejnej koperty.
 - Planeta będąca ostatnią planetą gazową, a zarazem ostatnią planetą Układu Słonecznego, to:
 3) Neptun.
 5) Uran.
 - Planetą, która okrąża Słońce po najkrótszej orbicie, a tym samym leży najbliżej Słońca, jest:
 1) Ziemia.
 7) Merkury.
 - Szóstą planetą od Słońca, która posiada charakterystyczne pierścienie z brył lodu, to:
 4) Jowisz.
 6) Saturn.
 - Czwarta planeta od Słońca, ostatnia z tzw. planet skalistych:
 1) Mars.
 2) Venus.

5. Zapoznajcie się z tekstem źródłowym, który otrzymaliście w materiałach pozostawionych na ławce, tj. na waszej stacji kosmicznej - przedstawia on ciekawostki na temat kosmosu. Następnie na podstawie tego tekstu rozwiążcie logogryf. Hasło logogryfu wskaże wam numer ostatniej koperty.

Pytania:

1. Strój, który zakłada astronauta, kiedy wychodzi poza stację kosmiczną.
2. Dzień na tej planecie jest dłuższy niż rok na tej planecie.
3. We wszechświecie jest ich więcej niż ziaren piasku na wszystkich plażach Ziemi.
4. Planeta Układu Słonecznego, na której wieje najsilniej.
5. Sonda kosmiczna, która przeleciała w pobliżu Neptuna w 1989 roku.
6. Największy obiekt w Układzie Słonecznym; wokół niego krąży osiem planet.
7. Lata - miara, w jakiej podajemy odległości w kosmosie.
8. W kosmosie nie słychać dźwięków, ponieważ jest on
9. Typ wulkanu, który powstaje w wyniku powolnego i długotrwałego wycieku lawy. Takim typem jest m.in. Olympus Mons na Marsie.
10. Wielka Plama - ogromna burza na Jowisie.

CIEKAWOSTKI O KOSMOSIE

1. Słońce jest największym obiektem w Układzie Słonecznym. Jego średnica jest większa od średnicy Ziemi aż 109 razy!
2. Olympus Mons - wygasły wulkan znajdujący się na Marsie mierzy około 26000 metrów wysokości; to trzy razy więcej niż najwyższa góra Ziemi! Olympus Mons jest wygasłym wulkanem tarczowym, co oznacza, że powstał w wyniku powolnego i długotrwałego wycieku lawy. Dlaczego jest tak wysoki? Naukowcy twierdzą, że powodem jest brak płyt tektonicznych na Marsie. To pozwoliło wypływać gorącej lawie przez czas o wiele dłuższy, niż przeciętna aktywność wulkanu na Ziemi.
3. We wszechświecie jest więcej gwiazd niż ziaren piasku na wszystkich plażach na Ziemi, czyli co najmniej miliard bilionów.
4. Kosmos ma zapach, choć oczywiście człowiekowi trudno go poczuć, bo poza stacją kosmiczną zawsze musi znajdować się w skafandrze.

5. Zapach ten jest jednak wyczuwalny po tym, gdy otworzy się służę powietrzną, np. z powodu spaceru kosmicznego. Astronauci przyrównują go do rozgrzanego metalu czy zapachu grilla. Za tę woń odpowiada ozon.
6. Kosmos jest próżnią, w której nie słychać żadnych dźwięków. Jeśli w przestrzeni międzyplanetarnej zderzą się ze sobą dwa pojazdy kosmiczne, nie powoduje to żadnych odgłosów.
7. Wenus jest szczególną planetą w Układzie Słonecznym. Jako jedyna obraca się bowiem w przeciwną stronę, czyli wstecznie do kierunku Słońca. Co więcej, obrót Wenus wokół własnej osi trwa dłużej (243 dni) niż jej obrót wokół Słońca (225 dni) – oznacza to, że wenusjański dzień jest dłuższy niż wenusjański rok!
8. Jowisz to planeta, która w Układzie Słonecznym wyróżnia się czymś więcej niż tylko masą i wielkością. Tzw. Wielka Czerwona Plama widoczna na Jowisie jest w rzeczywistości ogromną burzą (a dokładniej – antycyklonem) o szerokości nawet 40 tys. km (średnica Ziemi wynosi ok. 12 tys. km!). Ten antycyklon trwa nieprzerwanie od co najmniej 355 lat.
9. Złom kosmiczny to dowolny wytworzony przez ludzi obiekt otaczający Ziemię, który już nie służy pożytecznemu celowi. Naukowcy szacują, że dziś jest około pół miliona sztuk śmieci kosmicznych, w tym fragmentów rakiet i satelitów oraz przedmiotów codziennego użytku, takich jak klucze zrzucone podczas budowy Międzynarodowej Stacji Kosmicznej.
10. Najbardziej wietrzną planetą naszego Układu Słonecznego jest Neptun. Wiatr wieje tam z prędkością ponad dwóch tysięcy km/h, czyli 9 razy szybciej niż najsilniejszy wiatr na Ziemi. Neptun jest jedyną planetą, której istnienia nie dowiedziano poprzez obserwację na niebie, ale na drodze obliczeń matematycznych! Naukowcy, obserwując odchylenia w ruchu orbitalnym Urana stwierdzili, że musi na niego wpływać inna, nieznana planeta. Kiedy wiadomo było już teoretycznie, gdzie powinien się znajdować (przewidział to Urban Le Verrier), został zaobserwowany przez Johanna Galle. Neptun został odkryty przez tylko jedną sondę kosmiczną Voyager 2, która przeleciała w pobliżu planety 25 sierpnia 1989 roku.
11. Kiedy obserwujemy gwiazdy, obraz, który widzimy, tak naprawdę pochodzi sprzed wielu lat - tyłu, o ile lat świetlnych oddalona jest od nas dana gwiazda. Jeśli gwiazda oddalona jest od Ziemi o 50 lat świetlnych, to oznacza, że światło potrzebuje 50 lat, by do nas dotrzeć - czyli oglądamy jej obraz sprzed 50 lat. W rzeczywistości gwiazda może wyglądać zupełnie inaczej lub nawet nie istnieć. Działło to oczywiście również w drugą stronę. Z niektórych miejsc w kosmosie widać Ziemię sprzed wielu lat. Oznacza to, że z miejsca w kosmosie oddalonego od Ziemi o nieco ponad 600 lat świetlnych, można na żywo obejrzeć bitwę pod Grunwaldem!

Źródło: <https://www.planetarobotow.pl/post/ciekawostki-o-kosmosie>

Wstęp do przyklejenia na pierwszą kopertę:

Astronauci, znajdujecie się właśnie na stacji kosmicznej. Wasza ekspedycja pozwoli wam poznać kosmos, m.in. budowę Układu Słonecznego, rodzaje ciał niebieskich w Układzie Słonecznym oraz organizację zajmującą się badaniem kosmosu. Poznać też kilka ciekawostek na temat Wszechświata. Na Ziemię wrócić w kapsule, którą uruchomić możecie specjalnym hasłem. Ponieważ macie problemy z łącznością z centrum dowodzenia znajdującym się na Ziemi, kontroler waszej misji nie może wam go podać. Jest ono jednak ukryte w ostatniej kopercie, której numer poznać po wykonaniu wszystkich zadań. Pierwsze zadanie ukryte jest w tej kopercie. Zatem do dzieła! Powodzenia!

P.S. W razie kłopotów z wykonaniem zadań możecie wysłać sygnał SOS do ekipy ratunkowej (tzn. zwrócić się po pomoc do nauczyciela).

Tekst do włożenia do ostatniej koperty:

To już koniec, hasło potrzebne do uruchomienia kapsuły to: KOSMOS.
Podpiszcie tę kopertę imionami i nazwiskami wszystkich członków ekspedycji eksplorującej kosmos, włożcie do niej wszystkie zadania z poprzednich kopert i oddajcie nauczycielowi.

ODPOWIEDZI DO ZADAŃ

1. Wiadomość, która powstanie po odszyfrowaniu:
znajdujecie się na stacji kosmicznej
w który tworzą Słońce
oraz krążące wokół niego ciała niebieskie.
- W miejsce kropek należy wpisać: Układzie
Słonecznym.
- Liczba liter w całej wiadomości, a tym samym
numer kolejnej koperty to 104.
2.
- Obiekty wpadające w atmosferę ziemską
i spalające się w niej, widziane... METEORY
- Obiekty, które świecą światłem własnym, do tej
kategorii zaliczamy... GWIAZDY
- Pozostałości ciał niebieskich, które spadły na
powierzchnię Ziemi... METEORYTY
- Obiekty, które nie świecą własnym światłem,
lecz odbitym od swojej... PLANETY
- Małe ciała niebieskie z charakterystycznym
warkoczem, które... KOMETY
- Niewielkie ciała niebieskie o średnicy od kilku do
kilkunastu... PLANETOIDY
- Naturalne satelity krążące m.in. wokół Ziemi,
Marsa, Jowisza i... KSIEŻYCE

N	U	P	M	E	R	K	O	M	E	T	Y
K	P	L	A	N	E	T	O	I	D	Y	O
L	E	A	J	N	E	J	K	O	P	E	R
T	Y	N	T	G	W	I	A	Z	D	Y	O
P	M	E	T	E	O	R	Y	I	E	C	S
E	T	T	D	K	S	I	E	Z	Y	C	E
W	A	Y	M	E	T	E	O	R	Y	T	Y

Pozostałe litery tworzą następujące hasło: numer kolejnej koperty to pięćset dwa (502).

3. EUROPEJSKA AGENCJA KOSMICZNA
 - Hasło po odgadnięciu rebusów to: Europejska Agencja Kosmiczna.
 - Liczba liter w całej wiadomości, a tym samym numer kolejnej koperty to 26.
4.
 - I. Planeta będąca ostatnią planetą gazową, a zarazem ostatnią planetą Układu Słonecznego to:
 - 3) Neptun.
 - 5) Uran.
 - II. Planetą, która okrąża Słońce po najkrótszej orbicie, a tym samym leży najbliżej Słońca jest:
 - 1) Ziemia.
 - 7) Merkury.
 - III. Szósta planeta od Słońca, która posiada charakterystyczne pierścienie z brył lodu to:
 - 4) Jowisz.
 - 6) Saturn.
 - IV. Czwarta planeta od Słońca, ostatnia z tzw. planet skalistych:
 - 1) Mars.
 - 2) Wenus.

Numer kolejnej koperty to: 3761.

5.

1.	S	K	A	F	A	N	D	E	R				
						2.	W	E	N	U	S		
				3.	G	W	I	A	Z	D			
				4.	N	E	P	T	U	N			
				5.	V	O	Y	A	G	E	R		
						6.	S	L	O	N	C	E	
				7.	S	W	I	E	T	L	N	C	E
8.	P	R	Q	Z	N	I	A						
				9.	T	A	R	C	Z	O	W	Y	
					10.	C	Z	E	R	W	O	N	A

Hasło, a tym samym numer ostatniej koperty to „dwa tysiące” (2000).

Natalia Górska
nauczyciel przyrody i geografii
Szkoła Podstawowa nr 137 w Łodzi

Emocje w muzyce. Przykłady zabaw do wykorzystania na muzyce i zastępstwie

Temat emocji jest niezwykle istotny na lekcjach muzyki. To przez muzykę twórcy przekazują emocje i wprowadzają odbiorcę w konkretny nastrój, a nawet „przenoszą” w różne miejsca. Jak w ciekawy sposób zwrócić uczniom uwagę, że to, czego słuchają, ma realny wpływ na emocje, które się w nich rodzą? Najłatwiej poprzez zabawy muzyczne, które wizualnie pokazują, w jaki nastrój wprowadza nas konkretny utwór. Do poszczególnych ćwiczeń bardzo dobrze nadaje się muzyka filmowa lub klasyczna.

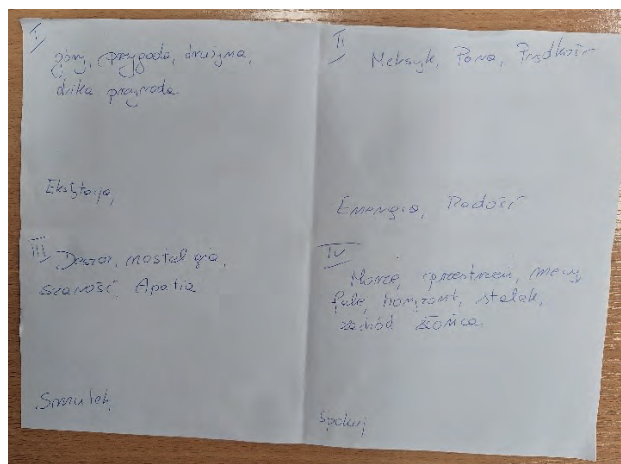
Emocje ukryte w muzyce wyrażone barwą (ciepły, zimny – smutny, wesoły)

Potrzebne będą: kartka, farby lub kredki do wyboru, nagranie dwóch utworów muzycznych o różnym charakterze (radosnym i melancholijnym). Prosimy uczniów o złożenie kartki, a następnie jej otworzenie w celu podzielenia na pół; następnie odtwarzamy pierwszy utwór. Uczniowie w tym czasie na połowie kartki mają malować dowolny obrazek, używając kolorów, z którymi kojarzy się im dana piosenka (mogą to być tylko plamy). Następnie odtwarzamy drugi utwór, do którego uczniowie wykonują obrazek na drugiej części kartki. Utwory można odtworzyć kilka razy, żeby dać dzieciom czas na wczucie się w emocje, które się w nich rodzą. Zabawę tę przeprowadzałam w okresie świąt Bożego Narodzenia, dlatego wykorzystałam utwory „Feliz Navidad” oraz „Carol of the Bells”. Na koniec zajęć omawiamy prace i użyte w nich kolory. Ćwiczenie to pomaga dzieciom twórczo odzwierciedlić swoje emocje i skojarzenia.

Emocje ukryte w muzyce wyrażone słowem

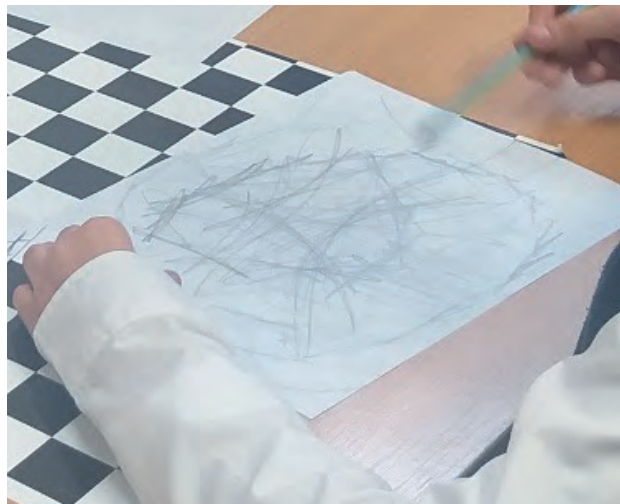
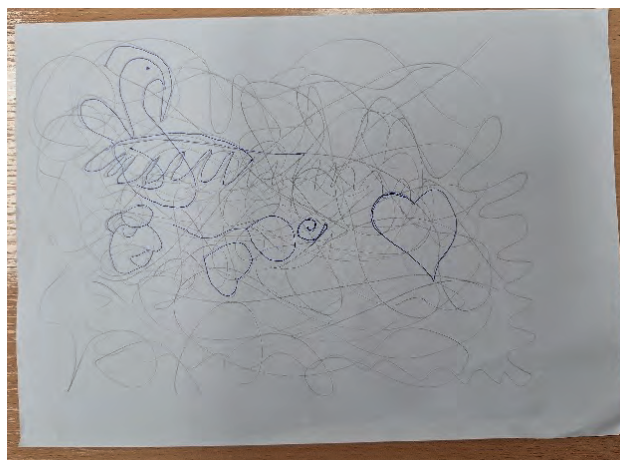
Potrzebne będą: kartka, długopis lub ołówek, 4 utwory o różnym zabarwieniu emocjonalnym. Na kartce wyznaczamy 4 części (poprzez złożenie) i numerujemy je (każda część na jeden utwór). Następnie prosimy uczniów o zapisanie, na konkretnej części kartki, emocji i luźnych skojarzeń, które będą im towarzyszyć podczas słuchania kolejnych piosenek. Po skończonym ćwiczeniu dzieci dzielą się między sobą swoimi odczuciami – jest to przełomowy moment, ponieważ na początku każdy czuje się niepewnie, jednak po chwili to się zmienia, gdyż uczniowie odkrywają, że każdy miał bardzo podobne odczucia i skojarzenia. Na koniec omawiamy na forum nasze prace. To ćwiczenie pomaga dzieciom skupić się na tym, co się „w nich” dzieje w danym momencie oraz nazwać to. Stwarza przestrzeń do podzielenia się swoimi przeżyciami. Uczniowie mogą zobaczyć, że często inni przeżywają podobne emocje w danej sytuacji i że nie są osamotnieni.

Podczas tej zabawy wykorzystałam następujące utwory: „The Last of the Mohicans – Promontory”, „The Mask of Zorro, dance”; „Comptine d'un Autre Été” - Yann Tiersen oraz „Cloud Atlas Finale”.

Emocje ukryte w muzyce wyrażone kreską

Potrzebne będą: kartka, długopis lub ołówek, 2 utwory o różnym zabarwieniu emocjonalnym, opcjonalnie: coś do zabezpieczenia ławki. Prosimy uczniów o zamknięcie oczu, następnie włączamy pierwszy utwór i prosimy, by swobodnie rysowali ołówkiem po kartce. Ćwiczenie powtarzamy na drugiej stronie z kolejnym utworem.

Po zakończeniu ćwiczenia rozmawiamy z uczniami na temat powstałych linii. Na koniec prosimy, żeby znaleźli wśród powstałych „gryzmołów” znajome kształty. Pierwsza część zabawy wycisza dzieci, ponieważ pozwala na swobodną ekspresję do muzyki; kolejna część budzi wiele radości podczas odkrywania znajomych kształtów na kartce. Do tej zabawy wykorzystałam utwory: „River Flows in You”, Thomas Newman – „Turtle”.

Muzyka do filmu

Temat muzyki filmowej można połączyć z tematem filmu z plastyki. Wyświetlamy scenę z filmu dla młodzieży lub z bajki, następnie wyciszamy oryginalny dźwięk i włączamy do niej zupełnie inny utwór. Omawiamy z uczniami scenę: czy wzbudziła w nas takie same emocje, jak oryginalna? Warto przy tej zabawie odnieść się do życia: często staramy się tłumić nasze emocje, zamiast podzielić się nimi z zaufaną osobą (rodzicem, pedagogiem). Ćwiczenie to pokazuje, jak muzyka generuje w odbiorcy emocje podczas oglądania konkretnej sceny i jaką rolę pełni w filmie.

Anna Janas

*Nauczyciel plastyki, muzyki, techniki i świetlicy
Katolicka Szkoła Podstawowa Sióstr Dominikanek
im. bł. s. Julii Rodzińskiej w Piotrkowie Trybunalskim*

Emocjonalna „Dolina Motyli”. Jak wspólne pisanie książki stało się lekcją emocji

Zamiast mówić dzieciom o emocjach – pozwoliliśmy im ich doświadczyć. Zamiast czytać gotowe bajki – zaprosiliśmy uczniów, by sami zostali autorami. Tak narodziła się „Dolina Motyli” – wspólna książka czterech klas Katolickiej Szkoły Podstawowej im. Św. Jana Bosko, która okazała się czymś znacznie więcej niż projektem literackim.

Skąd wziął się pomysł?

Trudno przecenić rolę czytania w prawidłowym rozwoju dziecka – szczególnie emocjonalnym. Książki budują empatię, inteligencję emocjonalną i poczucie własnej wartości. Pozwalają oswajać trudne uczucia, takie jak złość czy smutek, uczą rozumienia innych i odnajdywania się w nowych sytuacjach. Wieczorna lektura wycisza, obniża poziom stresu i sprzyja zdrowemu snowi – a ten z kolei pomaga lepiej regulować emocje. Wiemy o tym wszyscy, a jednak samo mówienie dzieciom o zaletach czytania rzadko wystarcza, by zachęcić je do sięgnięcia po książkę – zwłaszcza w dobie komputerów, smartfonów i sztucznej inteligencji. Postanowiliśmy więc odwrócić logikę: nie namawiać do czytania, lecz pozwolić uczniom samodzielnie doświadczyć tego, co literatura ma do zaoferowania – tym razem „od środka”, w roli autorów.

Jak to działało?

W projekt zaangażowały się cztery klasy – od pierwszej do czwartej – łącznie niemal siedemdziesięcioro dzieci wraz z rodzicami i nauczycielami. Każda klasa otrzymała ten sam punkt wyjścia: historię o rodzinie motyli – mamie, tacie i ich córeczce Śnieżynce, która właśnie przeprowadziła się do nowego miejsca i obawiała się pierwszego dnia w szkole. Bohaterka miała tyle lat, co uczniowie danej klasy – to jedyna różnica między grupami. Reszta zależała od nich samych. Akcja opierała się na trójstronnej współpracy nauczyciel-uczeń-rodzic.

Nauczyciel otwierał historię i ją kończył – środek należał zaś do uczniów i ich rodziców. W ten sposób powstawała prawdziwa, zbiorowa opowieść – wiele głosów, jedno dzieło.

Emocje w centrum opowieści

Wybór tematu nie był przypadkowy. Strach przed nowym miejscem, nieznanymi ludźmi czy pierwszym dniem w szkole to emocje bliskie każdemu dziecku. Praca nad historią Śnieżynki pozwoliła uczniom nie tylko o nich opowiedzieć, lecz przede wszystkim przepracować je w bezpiecznej, fikcyjnej rzeczywistości. Dzieci mogły zobaczyć, jak bohaterka radzi sobie z nieśmiałością, jak dostrzega trudności innych i reaguje na nie z empatią, jak uczy się, że każdy jest wyjątkowy na swój sposób. Tworząc kolejne fragmenty, uczniowie musieli wejść w role bohaterów – zdecydować, co czuje Śnieżynka i pozostali bohaterowie. To nie była lekcja „o emocjach” – to była lekcja „przez emocje”, prowadzona za pomocą wyobraźni i języka.

Co przeżyli uczniowie?

Po zakończeniu projektu uczniowie podzielili się swoimi refleksjami. W ich wypowiedziach powtarzały się podobne doświadczenia:

- poczucie sprawczości – „to my to napisaliśmy”,
- duma z ukończonego dzieła,
- radość z procesu tworzenia,
- wzmocnienie więzi w klasie,
- wzrost poczucia własnej wartości,
- lepsze rozumienie własnych emocji i emocji innych – zwroty akcji proponowane przez kolegów wymagały przyjęcia ich perspektywy.

Te wnioski nie zostały im zasugerowane. Uczniowie doszli do nich samodzielnie – i właśnie to było dla nas najważniejszą odpowiedzią na pytanie, czy projekt miał sens.

Bajka, która łączy pokolenia

Gotowe bajki zostały odczytane w klasach podczas obchodów Dnia Bibliotekarza i Bibliotek – wydarzenia, które tym razem stało się w naszej szkole okazją do świętowania własnej twórczości. Uczniowie mieli także okazję poznać historie z innych klas i zobaczyć, jak ten sam problem emocjonalny może być rozwiązany na różne sposoby. Jak inaczej patrzą na lęk pierwszoklasiści, a jak uczniowie klasy czwartej? To samo pytanie, cztery różne odpowiedzi – doskonała lekcja perspektywy.

W ramach rozszerzenia projektu uczniowie klasy czwartej przeczytali swoje bajki przedszkolakom z pobliskiego przedszkola. Stali się narratorami, a jednocześnie mogli doświadczyć, jak ich własna twórczość budzi zainteresowanie i emocje słuchaczy.

Bohaterowie dorastają razem z nimi

To jednak nie koniec historii – ani Śnieżynki, ani uczniów. Projekt nie jest jednorazową akcją. Za trzy lata uczniowie powrócą do swoich tekstów i dopiszą dalsze losy bohaterów. Śnieżynka będzie dorastać razem z nimi i przeżywać nowe przygody odpowiadające ich wiekowi i doświadczeniom. Uczeń, który jako pierwszoklasista opisał pierwszy dzień Śnieżynki w szkole, jako czwartoklasista opowie, co wydarzyło się dalej. To piękna metafora dojrzewania – i jednocześnie świadome narzędzie pedagogiczne. Dzieci budują relację z własnym dziełem, a literatura staje się dla nich czymś żywym.

Czego nas to nauczyło?

Projekt „Dolina Motyli” pokazał, że praca nad emocjami nie musi polegać na ich omawianiu wprost. Czasem wystarczy dać dziecku pióro i zapytać: „co czuje Śnieżynka?” – a ono samo znajdzie odpowiedź i przy okazji lepiej zrozumie siebie. Pisanie bajki stało się jednocześnie pracą nad empatią, tożsamością, relacjami i językiem emocji. Nie dlatego, że tak zaplanowaliśmy każdy krok, lecz dlatego, że gdy dziecko staje się autorem, naturalnie staje się także kimś, kto rozumie innych.

Serdecznie zachęcamy inne szkoły i nauczycieli do podjęcia podobnej inicjatywy. Wystarczy niewiele: temat bliski dzieciom, czas poświęcony uczniom i gotowość do wspólnego tworzenia opowieści.

A Śnieżynka? Za trzy lata wróci – trochę starsza, trochę odważniejsza. Tak jak jej autorzy.

Monika Janas

*bibliotekarz, nauczyciel współorganizujący kształcenie,
wychowawca klasy IV*

Jakub Olszak

*nauczyciel informatyki, nauczyciel współorganizujący kształcenie
Katolicka Szkoła Podstawowa im. Św. Jana Bosko
w Piotrkowie Trybunalskim*

Myślenie krytyczne w edukacji

Materiał opracowany w oparciu o treści mobilności „Kultura, wiedza, doświadczenie 2025” (nr 2024-1-PL01-KA122-SCH-000202997), realizowanej ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+), Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (EFRS) w ramach projektu „Zagraniczna mobilność edukacyjna uczniów i kadry edukacji szkolnej” kurs „Stymulacja kreatywności i rozwijanie krytycznego myślenia uczniów”.

Myślenie krytyczne nie jest odkrywcą i nową koncepcją; jego historia sięga czasów starożytnej Grecji. Do umiejętności myślenia krytycznego odnosi się już Sokrates, Platon i Arystoteles.

Obecnie myślenie krytyczne uważa się za jedną z kluczowych kompetencji, za umiejętność niezbędną człowiekowi do właściwego funkcjonowania we współczesnym świecie. Daje ono możliwość lepszego, bardziej dogłębnego rozumienia

otaczającego świata, uczy analizować, wyciągać wnioski, a na ich podstawie pomaga skutecznie rozwiązywać problemy i podejmować trafne decyzje. Myślenie krytyczne nie jest „krytyką” w potocznym rozumieniu. Przymiotnik „krytyczny” wywodzi się ze starogreckiego słowa „kritikos”, oznaczającego zdolność dostrzegania różnic, wydawania sprawiedliwych sądów i podejmowania decyzji.

Czym więc jest myślenie krytyczne? Jest ono procesem, który obejmuje aktywne i świadome zaangażowanie się w myślenie, zamiast przyjmowania informacji bezkrytycznie i bezrefleksyjnie. Jest umiejętnością analizowania, rozumienia i oceniania, ale też kwestionowania, szukania dowodów oraz formułowania logicznych i uzasadnionych wniosków. W czasach powszechnego dostępu do informacji, a nawet ich natłoku, fake newsów i manipulowania odbiorcą, myślenie krytyczne staje się niezbędnym narzędziem codziennego funkcjonowania. Osoba myśląca krytycznie jest zdolna do samodzielnego i krytycznego analizowania sytuacji, przekonań, informacji czy argumentów. Myślenie krytyczne pomaga funkcjonować we współczesnym świecie, pomaga stawiać czoła wszelkim komunikatom i wspiera refleksyjny odbiór informacji. Problemy związane z brakiem umiejętności krytycznego myślenia wśród młodych ludzi nie maleją, a ze względu na bardzo dynamiczny rozwój Internetu i mediów społecznościowych – wręcz narastają.

Elementy uczenia (się) myślenia krytycznego:

- sprawdzanie wiarygodności i rzetelności źródła informacji,
- analizowanie danych i ich wzajemnych powiązań,
- ustalanie hierarchii informacji, ich doniosłości dla badanego zjawiska,
- zadawanie pytań - analiza informacji, uwzględnianie innej perspektywy,
- weryfikowanie uzyskanych informacji na podstawie innych źródeł,
- odróżnianie faktów od opinii, a także skutków od przyczyn,
- spojrzenie z dystansem na własne przekonania i wpływ środowiska oraz innych osób, rozbudzanie świadomości własnych uprzedzeń i zdolności do ich korygowania,
- szczegółowe analizowanie poszczególnych elementów informacji,
- osobista uczciwość intelektualna przejawiająca się gotowością do przyznania się do popełnionych błędów w obliczu podanych dowodów,
- krytyczne podejście do własnych ograniczeń (nie zawsze i nie wszystko jesteśmy w stanie ustalić).

Rozwojowi krytycznego myślenia sprzyjają:

- dociekliwość, zadawanie trafnych pytań,
- poszukiwanie związków przyczynowo-skutkowych,
- otwartość umysłu, ciekawość świata, dywersyfikacja źródeł wiedzy,

- pracowitość i wytrwałość,
- umiejętność skupienia,
- uczciwość, niewydawanie pochopnych ocen,
- odrzucenie bezkrytycznego przyjmowania ogólnie przyjętych twierdzeń i poglądów,
- myślenie w sposób niezależny i współzależny, wymiana poglądów jako baza innowacji i odkryć.

Jak uczyć myślenia krytycznego w szkole?

- Wskazuj uczniom powody, dla których warto się uczyć, i jak wykorzystywać zdobytą wiedzę oraz umiejętności w realny sposób.
- Zachęcaj uczniów do samodzielnej pracy i rozwiązywania problemów, wskazuj im cel, ale pozostaw swobodę w odnajdywaniu do niego drogi.
- Korzystaj z różnorodnych źródeł wiedzy i pokazuj, jak porównywać zawarte w nich informacje.
- Wprowadź na zajęcia ćwiczenia logicznej argumentacji i uzasadniania swojego zdania, dbając przy tym o otwartość wobec różnic zdań i perspektyw.
- Rozwijaj u uczniów inteligencję emocjonalną, pokazuj, jak rozpoznawać i nazywać emocje swoje oraz innych osób.

Poniżej kilka metod i technik, stanowiących inspirację do wdrażania uczniów do myślenia krytycznego.

1. Pytania sokratejskie to technika polegająca na zadawaniu serii ukierunkowanych pytań, aby pobudzić do głębszej refleksji, krytycznego myślenia i samodzielnego dochodzenia do prawdy lub rozwiązań. Metoda ta uczy analizować, rozważać różne perspektywy oraz identyfikować skutki decyzji, co prowadzi do lepszego zrozumienia problemu i rozwoju samoświadomości. Sokrates uważał, że człowiek powinien zadać sobie następujące pytania, zanim cokolwiek powie: „Czy jestem pewien, że to, co zamierzam powiedzieć, jest prawdą?”, „Czy to, co zamierzam powiedzieć, jest dobre?” i „Czy naprawdę muszę to powiedzieć i czy jest to przydatne?”.

Przykłady pytań sokratejskich w edukacji:

- Pytania wyjaśniające: „Co rozumiesz przez...?”, „Czy mógłbyś to wyrazić w inny sposób?”.
- Pytania dotyczące założeń: „Na jakiej podstawie przyjmujesz, że te założenia są prawdziwe?”.
- Pytania weryfikujące dowody i tok rozumowania: „Jaki podasz przykład potwierdzający tę tezę?”.
- Pytania o odmienne perspektywy: „Jakie może być alternatywne wyjaśnienie?”.
- Pytania o konsekwencje: „Jakie można z tego wyciągnąć wnioski?”.

Pytania sokratejskie w edukacji pobudzają do myślenia (uczniowie nie są tylko biernymi odbiorcami informacji, ale aktywnymi uczestnikami procesu uczenia się), rozwijają krytyczne myślenie (zadając pytania, stawia się wyzwanie uczniowskim

założeniom, zachęcając do kwestionowania i analizy własnych przekonań), inicjują głębsze zrozumienie (metoda prowadzi do głębszego zrozumienia złożonych zagadnień i zjawisk poprzez eksplorację różnych punktów widzenia), wspierają własne dochodzenie do wiedzy (zamiast gotowych odpowiedzi, uczniowie odkrywają wiedzę sami poprzez proces zadawania pytań).

2. Myślenie lateralne, czyli myślenie nieszablonowe, nieschematyczne, to technika polegająca na nieliniowym, kreatywnym podejściu do problemów w celu znalezienia nowych rozwiązań. W przeciwieństwie do myślenia sekwencyjnego, wertykalnego, myślenie lateralne charakteryzuje się przeformulowaniem problemu, zmianą perspektywy i przełamywaniem konwencjonalnych schematów, co pozwala na odkrywanie nietypowych i wartościowych pomysłów. Przykładem rozwijania myślenia lateralnego są różnego rodzaju zagadki logiczne (tu źródło do kilku z nich: <https://ahaslides.com/pl/blog/lateral-thinking-puzzles/>), odgrywanie scenek, wcielanie się w role, poszukiwanie związków między pojęciami i związkami tradycyjnie niemającymi ze sobą nic wspólnego.

3. Strategia STAR - nazwa będąca skrótem od Situation (sytuacja), Task (zadanie), Action (działanie), Result (rezultat). Praca tą metodą polega na prezentacji w kolejnych etapach problemu, jaki należy rozwiązać, jakie w związku z nim należy podjąć zadania, jakie trudności się pojawiają, jakie kolejne konkretne kroki należy podjąć, jakie były konkretne działania, czy były realizowane indywidualnie czy zespołowo, i wreszcie jakie były rezultaty, jakie pozytywne efekty (np. rozwiązanie problemu, poprawa sytuacji), jakie wnioski można z działań wyciągnąć (co było skuteczne i efektywne, a co w podobnej sytuacji można zrobić inaczej). Strategia ta jest dobrą metodą na przygotowanie m.in. do przyszłej rozmowy kwalifikacyjnej, tak więc do wykorzystania choćby przez doradców zawodowych.

4. Analiza tekstów i materiałów wizualnych to jedno z najskuteczniejszych ćwiczeń rozwijających krytyczne myślenie. Praca z tekstami takimi jak artykuły prasowe, eseje, reklamy czy literatura pozwala uczniom na naukę rozumienia intencji autora oraz porównywanie różnych perspektyw. Analiza nawet krótkich artykułów pozwala postawić uczniom pytania o główną myśl tekstu, argumenty autora tekstu, możliwości interpretacji, podłoże takiego, a nie innego rozumienia tekstu. Można też dokonywać analizy materiałów odnoszących się do tych samych wydarzeń, prezentowanych przez różne źródła (do wykorzystania np. na lekcjach historii czy wiedzy o społeczeństwie). Materiały audiowizualne, jak chociażby spoty reklamowe, stanowią dobry punkt wyjścia do dyskusji, a ich analiza rozwija krytyczne myślenie, ponieważ uczniowie muszą zastanowić się nie tylko nad przekazem, nad tym, jakie emocje on w odbiorcy wywołuje, ale także nad tym, jakie techniki wizualne są używane, aby wpłynąć na odbiorcę.

5. Debaty i dyskusje są doskonałym sposobem na rozwijanie krytycznego myślenia, gdyż zmuszają uczniów do przemyślanego formułowania argumentów, analizowania dowodów oraz aktywnego słuchania innych. Zwłaszcza jeśli tematy są ciekawe i wywołujące kontrowersje, mogą zmotywować uczniów do aktywnego udziału. Źródłem materiałów stanowiących punkt wyjścia do dyskusji mogą być choćby filmy z serii TEDx, dostępne również w wersji polskojęzycznej. Przygotowując uczniów do debaty dzielimy ich na dwie grupy (argumenty za postawioną tezę i argumenty przeciw niej).

6. Metoda „Think-Pair-Share”, tj. praca wg schematu „pomyśl-przedyskutuj-podziel się wnioskami”. Zachęca ona uczniów do refleksji i dyskusji nad wskazanym problemem. Jest to ćwiczenie na rozwijanie krytycznego myślenia, gdyż pozwala uczniom analizować problem najpierw samodzielnie (uczniowie indywidualnie rozważają możliwe rozwiązania), a następnie konfrontować swoje przemyślenia z partnerem lub całą grupą (uczniowie dyskutują nad problemem w parach, dzieląc się swoimi wnioskami, po czym odbywa się rozmowa grupowa z całą klasą - każda para przedstawia swoje przemyślenia na forum). Dzięki tej metodzie uczniowie mogą porównać różne podejścia i dowiedzieć się, jak inne osoby interpretują ten sam problem.

7. Analiza SWOT, a więc metoda wywodząca się z ekonomii, ale możliwa do zastosowania na wielu lekcjach. Nazwa SWOT to akronim utworzony z pierwszych liter wyrazów: S – strengths (silne strony, atuty), W – weaknesses (słabe strony), O – opportunities (szanse), T – threats (zagrożenia). Uczy ona myślenia przyczynowo-skutkowego; analizujemy w niej stan faktyczny, czyli mocne i słabe strony, a następnie wynikające z nich szanse i zagrożenia. Na koniec robimy bilans i wyciągamy wnioski. Analiza taka może być też przydatna dla nauczyciela/wychowawcy w ocenie rozwoju ucznia, jego możliwości percepcyjnych i zaangażowania, pomaga dobrać odpowiednie narzędzia wspierające proces dydaktyczny i wychowawczy. Warto jednak pamiętać, że analiza SWOT może być jednym z narzędzi oceny potencjału ucznia, ale nie jedynym. Należy również wziąć pod uwagę indywidualne potrzeby i preferencje ucznia, a także kontekst społeczny.

Podsumowując: myślenie krytyczne jest możliwe do zastosowania na wielu przedmiotach oraz na zajęciach z wychowawcą, podczas których wiele tematów można realizować w oparciu o przedstawione metody. Oczywiście trening takiej umiejętności wymaga dużego wysiłku zarówno ze strony nauczyciela, jak i uczniów. Wiele zależy od zaangażowania, motywacji i dostosowania tematyki i metody do wieku uczniów i ich możliwości percepcyjnych. Są to też strategie wymagające autorefleksji i elastyczności od samego nauczyciela (np. przebieg dyskusji i wnioski uczniów mogą odbiegać od naszych oczekiwań czy przewidywań). Myślenie krytyczne wymaga poświęcenia czasu na dane zagadnienie, ponieważ redagowane „na szybko” wnioski i formułowane refleksje mogą się okazać

błędne i pochopne. Trzeba też uczniom uświadomić, że odnosimy się w dyskusji do poglądów danej osoby, natomiast nie oceniamy personalnie naszego oponenta.

Myślenie krytyczne, mimo że wymagające w swojej istocie, przynosi wiele korzyści. To co je wyróżnia, to nie tylko zdolność do analizy, ale również otwartość na różne perspektywy, zdolność do podważania własnych przekonań oraz gotowość do przyznania się do błędu. Pomaga w zrozumieniu złożonych zagadnień oraz sprzyja innowacyjności, ułatwia podejmowanie decyzji opartych na rzetelnej wiedzy, a nie emocjach czy pod wpływem presji. Dzięki niemu możemy efektywniej rozwiązywać problemy, lepiej zrozumieć otaczający nas świat, jesteśmy bardziej odporni na manipulację. Pomaga ono nie tylko w edukacji czy późniejszej pracy zawodowej i karierze, ale też w życiu codziennym.

Źródła:

Materiały szkoleniowe mobilności „Kultura, wiedza, doświadczenie 2025” (nr 2024-1-PL01-KA122-SCH-000202997), realizowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+), Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (EFRS) w ramach projektu „Zagraniczna mobilność edukacyjna uczniów i kadry edukacji szkolnej” kurs „Stymulacja kreatywności i rozwijanie krytycznego myślenia uczniów”.

Jak uczyć, by uczniowie myśleli samodzielnie? Rozwijanie krytycznego myślenia w klasie. Materiał Instytutu Badań Edukacyjnych.

Tadeusz Gadacz: Myślenie krytyczne w szkole, Wyd. Stentor, 2025.

<https://www.projektor.org.pl/blog/narzedziownik/narzedzia-krytycznego-myslenia-w-nauczaniu-jezykow-obcych/>

<https://www.frse.org.pl/aktualnosci/lekcje-krytycznego-myslenia>

<https://kompetencjefrowe.gov.pl/aktualnosci/wpis/jak-uczyc-uczniow-krytycznego-myslenia>

Materiał przygotowały uczestniczki mobilności „Kultura, wiedza, doświadczenie 2025” w Zespole Szkół Ponadpodstawowych nr 1 w Piotrkowie Trybunalskim:

Magdalena Kitowska – nauczycielka języka niemieckiego

Anna Maliszewska – nauczycielka matematyki

Na projektorowej ścieżce. Początek niezwykłej przygody

W pracy nauczyciela są takie momenty, kiedy czujemy, że trafiamy na ludzi i miejsca, które zmieniają sposób myślenia o edukacji. Dla nas jednym z takich momentów było zgłoszenie się do „Warsztatów

z Projektorem". Nie przypuszczaliśmy, że ta jedna decyzja stanie się początkiem wielkiej przygody, pełnej wyzwań, nowych kompetencji i spotkań z ludźmi, którzy wierzą, że szkoła może być przestrzenią sprawczości i relacji.

Kim jesteśmy? To my - dwie zaprzyjaźnione nauczycielki języków obcych z Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Dobrzelowie:

- Katarzyna Stępień - anglistka, tutorka i mediatorka szkolna,
- Patrycja Młodzieniak - nauczycielka języka niemieckiego, techniki i edukacji zdrowotnej, mediatorka szkolna oraz opiekunka Młodzieżowej Drużyny Pożarniczej.

Łączy nas pasja do działania i przekonanie, że edukacja powinna wykraczać poza podręcznik.

Pierwsze kroki w Programie PROJEKTOR

Pierwsze doświadczenie z Programem PROJEKTOR zdobywałyśmy podczas „Warsztatów z Projektorem” w roku szkolnym 2023/2024. Do naszej szkoły przyjechali studenci z Uniwersytetu Łódzkiego, prowadząc zajęcia o netykcie. Warsztaty miały bardzo praktyczny charakter, uczniowie analizowali przykłady komunikacji w sieci, dyskutowali o bezpieczeństwie w Internecie oraz kulturze języka w mediach społecznościowych. Efektem ich pracy był klasowy regulamin zachowań online, stworzony wspólnie i odnoszący się do sytuacji z życia młodych ludzi. Obserwowanie pracy prowadzonej metodą warsztatową oraz okazja do wprowadzenia podobnych rozwiązań dała nam cenne doświadczenie.

Rozwój i Ścieżka Ambadorska

Program PROJEKTOR szybko okazał się także przestrzenią do rozwoju zawodowego. Udział w projekcie „Myśl krytycznie, ucz kreatywnie” przełożył się na konkretne zmiany w naszej codziennej pracy: wykorzystanie pracy problemowej, dyskusji i zadań wymagających samodzielnego wnioskowania. Dzięki temu uczniowie są bardziej zaangażowani, a lekcje zyskały wyraźniejszą strukturę. Poznałyśmy rutyny myślenia krytycznego i staramy się je wykorzystywać w procesie lekcyjnym, np. rutynę „pomyśl - przedyskutuj z kolegą - podziel się wnioskami”.

Nadszedł czas na kolejny krok. Dołączyłyśmy do Ścieżki Ambadorskiej Programu PROJEKTOR (edycja 2024/2025). Pierwszy zjazd w Zakopanem zapamiętamy na długo - szkolenia, warsztaty z trenerkami, wymiana doświadczeń, ale też góry, rowery, śmiech i odpoczynek. Do dziś żartujemy, że to było „edukacyjne SPA” - połączenie przyjemnego z pożytecznym, istna uczta dla ciała i umysłu. W ciągu roku brałyśmy udział w kolejnych zjazdach, m. in. w Lublinie, gdzie mieści się biuro PROJEKTORA. Poznałyśmy historię programu i efekty jego działań. Za każdym razem wracałyśmy z głowami pełnymi pomysłów i sercami pełnymi motywacji.

W roku szkolnym 2024/2025 ponownie gościłyśmy w naszej szkole studentów - tym razem w ramach PROlekcji. To warsztaty prowadzone metodą „Uczysz się od dziecka” (Inquiry-based learning), gdzie punktem wyjścia jest zaciekawienie. Studenci opowiadali o swoich pasjach, a dzieci pracowały zespołowo. To nie było tylko przekazywanie wiedzy, ale także wspólne odkrywanie świata. Moment, w którym można zobaczyć, jak bardzo takie spotkania budują w dzieciach poczucie sprawczości.

Udział w Programie PROJEKTOR to przede wszystkim możliwość łączenia teorii z praktyką. Studenci wnoszą do szkoły świeże spojrzenie i energię, a nauczyciele wiedzę i znajomość potrzeb uczniów. Współpraca ta przekłada się na dodatkowe warsztaty dla klas, większą różnorodność metod pracy. Równie ważna jest sieć kontaktów między nauczycielami, która sprzyja wymianie sprawdzonych rozwiązań i wzajemnemu wsparciu.

Rok 2025: od uczestniczek do inicjatorek

Rok 2025 przyniósł kolejne wyzwania. Jako ambasadorki nie tylko uczestniczyłyśmy w szkoleniach, ale też same zaczęłyśmy działać.

- **Marzec 2025:** wspólnie z grupą regionalną zorganizowałyśmy wydarzenie we Wrocławskim Centrum Rozwoju Społecznego. Przygotowałyśmy rolę promującą wydarzenie, warsztaty integracyjne oraz strefę twórczą, gdzie powstawały m.in. personalizowane torby z logo programu. Naszym celem było pokazanie innym pedagogom, jak PROJEKTOR działa w praktyce.

- **Kwiecień i wrzesień 2025:** kolejne zjazdy ambasadorskie pozwoliły nam doskonalić swoje kompetencje i prezentować efekty naszych dotychczasowych działań.
- **English Teaching Market w Starych Jabłonkach:** prowadzenie stoiska Programu podczas tego wydarzenia było bezcennym doświadczeniem. Rozmowy z nauczycielami języka angielskiego potwierdziły, że środowisko edukacyjne potrzebuje konkretnych, gotowych do wdrożenia narzędzi, a PROJEKTOR idealnie odpowiada na te potrzeby.
- **Lato nad Zalewem Sulejowskim:** wakacyjne spotkanie społeczności, a zwłaszcza warsztaty improwizacji teatralnej, było dla nas wyjściem ze strefy komfortu, które dało nam ogromną dawkę odwagi i radości.
- **Wrzesień 2025:** miałyśmy zaszczyt uczestniczyć w uroczystej gali 20-lecia Programu PROJEKTOR w Lublinie - pełnej wzruszeń i inspirujących historii.

Dobrzelów jako miejsce inspiracji

Szczególnym wydarzeniem była październikowa wizyta studyjna w naszej szkole, zorganizowana dla nauczycieli z gminy Bełchatów pod hasłem „Szkoła w partnerstwie - dobre praktyki i inspiracje do współpracy”. Wyjątkowa okazja do wymiany doświadczeń i moment, w którym mogliśmy zaprezentować naszą placówkę i zainspirować innych do podobnych działań. Pokazałyśmy, jak wiele dzieje się w Dobrzelowie:

- zajęcia strażackie i drużyna zuchowa,
- Laboratoria Przyszłości i materiały polonistyczne „Słowianka”,
- tutoring oraz mediacje rówieśnicze,
- i oczywiście nasza flagowa współpraca z Programem PROJEKTOR.

Dlaczego warto do nas dołączyć?

Chciałyśmy, by inni nauczyciele dowiedzieli się, czym jest PROJEKTOR - programem skierowanym do szkół w małych miejscowościach (do 50 tys. mieszkańców), który łączy studentów-wolontariuszy z uczniami oraz rozwija poczucie sprawczości i odpowiedzialności społecznej u dzieci.

W ofercie znajdują się m.in.:

- PROlekcje,
- wakacyjne warsztaty z PROJEKTOREM,
- IT for SHE Kids - zajęcia z nowych technologii.

Z perspektywy nauczyciela udział w Programie PROJEKTOR oznacza wsparcie w codziennej pracy: dostęp do dodatkowych warsztatów dla uczniów, możliwość uczestnictwa w szkoleniach, współpracę ze studentami oraz budowanie trwałych relacji.

Nasza przygoda z PROJEKTOREM trwa nadal, z każdym rokiem utwierdza nas w przekonaniu,

że warto wychodzić poza schematy i szukać nowych dróg rozwoju. Dzięki PROJEKTOROWI poznałyśmy fantastycznych ludzi, przełamałyśmy własne bariery i znalazłyśmy to, co w pracy ważne - radość działania. Ścieżka Ambasadorska nadal trwa - bierzemy udział w kolejnej edycji 2025/2026. Wciąż uczymy się, eksperymentujemy i podejmujemy nowe wyzwania, bo wiemy jedno: kiedy nauczyciel się rozwija, rozwija się cała społeczność szkolna.

Jeśli pracujesz w małej miejscowości i szukasz świeżej energii, inspiracji i wsparcia, to spróbuj - zgłoś szkołę do warsztatów z PROJEKTOREM. Dołącz do Programu Ambasadorskiego, a może właśnie, tak jak u nas, zacznie się Twoja najciekawsza edukacyjna podróż. Do zobaczenia na projektorowej ścieżce!

*Patrycja i Kasia z ZSP w Dobrzelowie
Ambasadorki Programu PROJEKTOR*

Projekt „Lifelong Learning”- wnioski, refleksje, podsumowania

Projekt, projekt i po...

Intensywne prace prowadzone przez Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego, związane z realizacją projektu „Zbudowanie systemu koordynacji i monitorowania regionalnych działań na rzecz kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie, w tym uczenia się dorosłych”, zmierzają do szczęśliwego finału.

Realizowany przez Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego projekt współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej (w ramach inwestycji Krajowego Planu Odbudowy). Bardzo istotnym jego założeniem jest zbudowanie efektywnego systemu grupującego oraz integrującego doradców zawodowych z różnych placówek oświatowych oraz instytucji rynku pracy - stworzenie sieci doradców zawodowych. Nie mniej kluczowa jest promocja koncepcji całościowego uczenia - tak formalnego, jak poza- i nieformalnego - czyli właśnie wspomnianej idei lifelong learningu. Do tego - co oczywiste - popularyzacja i wspieranie doradztwa zawodowego na każdym etapie życia, ze szczególnym uwzględnieniem doradztwa na każdym etapie edukacji.

Projekt, od przyświecającego mu hasła „lifelong learning” („całościowe uczenie się”) nazywany przez nas pieszczotliwie „eLkami”, dobiega końca. Właściwie użycie na początku artykułu słowa „intensywne” na określenie prac przy kolejnych działaniach można potraktować jako eufemizm... Często- kroć bowiem poziom owej intensywności przekraczał czerwone pola alarmowe na wszystkich możliwych skalach. Na szczęście jednak wszystkie pożary gaszone były z sukcesem na bieżąco, wszelkie chmury burzowe - skutecznie rozganiane, zaś z emocji - pozostały i towarzyszą nam wyłącznie same pozytywne.

Czas realizacji działań projektowych to 02.01.2024 – 30.06.2026. Podkreślić wszakże należy, że pierwsze

działanie w łamach projektu - a odpowiedzialność za jego realizację spoczęła właśnie na piotrkowskim CRE WŁ - stanowiło przeprowadzenie badań ankietowych wśród doradców zawodowych (od października 2023 roku poczynając). Miały one na celu zbadać funkcjonowanie doradztwa zawodowego w obszarze działania każdego z Centrów Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego - w Łodzi, Piotrkowie Tryb., Sieradzu, Skierniewicach i Zgierzu. Efektem badania stał się opracowany przez piotrkowską jednostkę i opublikowany w marcu 2024 roku raport.

W ramach opisywanego projektu CRE WŁ w Piotrkowie Trybunalskim zrealizowało łącznie 20 różnorodnych działań. W chwili pisania tego tekstu (30.04.2026) ostatnie jest w toku, a jego zakończenie planowane jest na drugą połowę maja 2026 (drugi poradnik metodyczny).

Były to w kolejności chronologicznej:

1. Od 02.10.2023 - wspomniane wyżej badania ankietowe zakończone powstaniem w marcu 2024 raportu.
2. 15.02.2024 - seminarium dla doradców zawodowych, nauczycieli i dyrektorów „Z dobrym doradcą w lepszą przyszłość - kompetencje miękkie w pracy szkolnego doradcy zawodowego”.
3. 29.02.2024 - konferencja dla doradców zawodowych, nauczycieli i dyrektorów „Lifelong Learning - coaching Twojej kariery”, w tym część warsztatowa.
4. 23-24.04.2024 - warsztaty z doradztwa zawodowego dla uczniów klas VI piotrkowskiej SP nr 5.
5. 23.05.2024 - udział w Pikniku Explorer, a w jego ramach warsztaty z zakresu umiejętności miękkich dla uczniów klas VII-VIII szkół podstawowych z terenu Piotrkowa Tryb. oraz powiatu piotrkowskiego.
6. 06.06.2024 - warsztaty z doradztwa zawodowego dla uczniów klas VI piotrkowskiej SP nr 16.
7. 21.10.2024 - inauguracja działania sieci współpracy i samokształcenia doradców zawodowych „Akademia Ekspertów Kariery, czyli mistrzowie doradztwa zawodowego na start” (obecnie liczącej 64 osoby z placówek oświatowych oraz instytucji rynku pracy).
8. 30.01.2025 - konferencja dla doradców zawodowych, nauczycieli i dyrektorów „Doradztwo-kariera-sukces. Jak to się robi w Łódzkiem?”, w tym debata oraz część warsztatowa.
9. 02-03.06.2025 - certyfikowane seminarium dla doradców zawodowych - narzędzie „Inteligentna kariera” (szkolenie z metody Achtnicha dla doradców zawodowych).
10. 05-13.06.2025 - „Poznaj z nami świat zawodów” - warsztaty z preorientacji zawodowej dla dzieci z oddziałów zerowych piotrkowskich przedszkoli samorządowych (nr 7, 8, 24, 26); wypracowane w ramach tego działania scenariusze zajęć znalazły się w opublikowanym w styczniu 2026 poradniku. Integralnym elementem działania było także wyposażenie placówek oraz każdego

dziecka w bogate i atrakcyjne zestawy pomocy dydaktycznych, gier edukacyjnych etc.

11. 01.10.2025 - warsztaty zawodoznawcze „Zawodowo nakręcenie” dla uczniów klas ósmych piotrkowskich szkół podstawowych (zrealizowane w ZSP nr 1 w Piotrkowie Tryb.).
12. 06-07.10.2025 - „Certyfikowany szkolny doradca zawodowy – Metoda Achtnicha w praktyce” - szkolenie podstawowe dla doradców zawodowych.
13. 16.10.2025 - konferencja plenerowa dla nauczycieli oraz uczniów „Zawodowo-Fest” połączona z warsztatami zawodoznawczymi dla uczniów klas ósmych.
14. 20-21.10.2025 – „Certyfikowany szkolny doradca zawodowy - Metoda Achtnicha w praktyce” - szkolenie zaawansowane dla doradców zawodowych.
15. 23-24.10.2025 oraz 07.11.2025 - „Poznaj z nami świat zawodów”- warsztaty z preorientacji zawodowej dla dzieci z oddziałów zerowych piotrkowskich przedszkoli samorządowych, nieobjętych analogicznym wsparciem w czerwcu (nr 1, 5, 11, 12, 14, 15, 16, 19, 20); wypracowane w ramach tego działania scenariusze zajęć znalazły się w opublikowanym w styczniu 2026 poradniku. Tutaj także, podobnie jak w pierwszej edycji działania, integralnym elementem było wyposażenie placówek oraz każdego z dzieci w bogate i atrakcyjne zestawy pomocy dydaktycznych, gier edukacyjnych etc.
16. Styczeń-marzec 2026 - napisanie, redakcja, recenzja oraz wydanie poradnika metodycznego dla nauczycieli pt. „Rozwój preorientacji zawodowej u przedszkolaków” oraz organizacja pięciu spotkań promocyjnych z udziałem autorki, dr Anety Jegier, w Piotrkowie Tryb., Bełchatowie, Opocznie, Radomsku i Tomaszowie Maz.
17. Luty-marzec 2026 - „Pólecčka doradcy”- stworzenie w Bibliotece Pedagogicznej w Piotrkowie Trybunalskim oraz jej czterech filiach: w Bełchatowie, Opocznie, Tomaszowie Mazowieckim oraz Radomsku miejsc wsparcia dla szkolnych doradców zawodowych oraz nauczycieli zajmujących się doradztwem zawodowym (zakup łącznie 555 egz. Wydawnictw - książek i gier oraz wykup dostępu do stanowiskowych do narzędzia diagnostycznego „Inteligentny doradca”. Istotnym elementem stała się organizacja w każdej z pięciu wspomnianych bibliotek spotkania promującego działanie.
18. 10.03.2026 - konferencja doradców zawodowych, nauczycieli i dyrektorów „Kierunek - przyszłość. Preorientacja zawodowa w edukacji”, w tym debata oraz część warsztatowa.
19. 09-24.04.2026 - warsztaty z doradztwa zawodowego dla uczniów klas VI-VIII ze szkół podstawowych w Tomaszowie Maz. oraz Piotrkowie Tryb.
20. Kwiecień-maj 2026 - napisanie, redakcja, recenzja i wydanie poradnika metodycznego dla nauczycieli pt. „Przymiarki zawodowe. Wspieranie uczniów klas 6-8 w poznawaniu świata pracy” (tytuł roboczy - w chwili powstawania

niniejszego tekstu trwają jeszcze prace redakcyjne nad publikacją); autorka to dr Joanna Nawój-Połochańska.

W ramach wszystkich wymienionych wydarzeń bezpośrednimi działaniami i wsparciem objęliśmy łącznie 2403 osoby, w tym 1175 dzieci i młodzieży (z przedszkoli, SP oraz SPP) i 1228 dorosłych (doradców zawodowych, nauczycieli, dyrektorów placówek oświatowych oraz osoby kierujące instytucjami rynku pracy). Do tego doliczyć należy odbiorców drukowanych wersji poradników (nakład wynosi po 600 egzemplarzy każdej z obu publikacji).

Szczegółowe informacje o opisanych tu działaniach wraz z ich dokumentacją wizualną (zdjęcia, filmy, raport) znajdą Państwo na stronie CRE WŁ w Piotrkowie Tryb. w zakładce odnoszącej się do projektu (<https://crepiotrkow.edu.pl/projekty/zbudowanie-systemu-koordynacji-i-monitorowania-regionalnych-dzialan-na-rzecz-ksztalcenia-zawodowego-szkolnictwa-wyzszego-oraz-uczenia-sie-przez-cale-zycie-w-tym-uczenia-sie-doroslých>).

Wydany w styczniu poradnik o preorientacji zawodowej dostępny jest ponadto - obok drukowanej wersji papierowej - w formie e-booka na stronie CRE WŁ w Piotrkowie Tryb. (https://crepiotrkow.edu.pl/user/files/Aktualno%C5%9Bci/2025-2026/rozwoj-preorientacji-zawodowej-u-przedszkolakow_ebook.pdf?t=1769695543).

Podobnie drugi poradnik także zostanie udostępniony online w powyższej lokalizacji.

Niemal trzyletni czas spędzony przy realizacji projektu uważamy za bardzo owocny. Wierzymy, że wypracowane podczas kolejnych działań rezultaty pozostaną z nauczycielami i doradcami zawodowymi na dłużej. Liczymy, że stanowiąc będą wsparcie w codziennej, niełatwej przecież pracy. Deklarujemy także, że w kontekście wspierania szkolnego (i nie tylko) doradztwa zawodowego kończący się projekt nie stanowi naszego ostatniego słowa. Zyskaliśmy niezwykle cenne doświadczenie, którego nie wolno zmarnować.

Daniel Pietrzak

Konsultant CRE WŁ w Piotrkowie Tryb.

Emocje zapisane w tradycji

Za nami wyjątkowy okres wielkanocny – czas refleksji, rodzinnych spotkań oraz pielęgnowania dawnych zwyczajów, które przez pokolenia budowały lokalną tożsamość i poczucie wspólnoty. Wśród wielu tradycji związanych z Wielkanocą szczególnie miejsce zajmuje „kogucik wielkanocny” – barwny symbol dawnych obrzędów, z którym młodzież i dzieci odwiedzały domy oraz gospodarstwa, śpiewając pieśni i składając świąteczne życzenia mieszkańcom.

Przed laty zwyczaj ten był naturalnym elementem życia społecznego na wsiach i w małych

miejsowościach. Kogucik, często umieszczony na małym wózku lub ozdobnym stelażu, symbolizował radość, odrodzenie oraz nadzieję. Towarzyszyły mu śpiewy, życzenia pomyślności i wspólne przeżywanie świątecznej atmosfery. Był to czas budowania relacji międzyludzkich, wzmacniania więzi sąsiedzkich oraz przekazywania młodszemu pokoleniu szacunku do lokalnej kultury i tradycji.

Dziś wiele dawnych zwyczajów stopniowo zanika. Tym bardziej cieszy fakt, że uczniowie ze Szkoły Podstawowej SPSK w Klementynowie postanowili przypomnieć społeczności szkolnej o pięknie wielkanocnego kogucika i już drugi rok z rzędu podjęli próbę ożywienia tego niezwykłego zwyczaju. Przygotowania do tego wydarzenia były dla uczniów czymś znacznie więcej niż szkolnym projektem. Towarzyszyły im ogromne emocje – od ekscytacji i zaciekawienia dawną kulturą, po wzruszenie i dumę z możliwości pielęgnowania lokalnego dziedzictwa. Wspólne tworzenie dekoracji, przygotowywanie wózka z kogucikiem oraz ćwiczenie świątecznych przyśpiewek stały się okazją do współpracy, wzajemnego wsparcia i budowania poczucia odpowiedzialności za zachowanie tradycji.

Uczniowie z dumą i zaangażowaniem przemierzali szkolne korytarze z kogucikiem wielkanocnym, śpiewając oraz składając życzenia świąteczne całej społeczności szkolnej. Ich postawa była wyrazem pewności siebie oraz szacunku dla regionalnej kultury. Pokazali, że tradycja nie musi być jedynie wspomnieniem przeszłości, ale może stać się żywą częścią współczesnego życia młodych ludzi.

Nie bez znaczenia były także emocje, jakie ta prezentacja wywołała wśród odbiorców. Wielu nauczycieli, pracowników szkoły i uczniów z uśmiechem i wzruszeniem obserwowało występ młodzieży. Dla starszych osób była to sentymentalna podróż i przypomnienie dawnych świątecznych zwyczajów. Dla młodszych – fascynujące spotkanie z kulturą regionu. Wspólne śpiewy i świąteczna atmosfera wywołały radość, życzliwość oraz poczucie wspólnoty.

To już kolejny projekt tej grupy uczniów związany z pielęgnowaniem lokalnej tradycji, co pokazuje, że ich działania nie są jednorazową inicjatywą, lecz świadomą próbą ochrony regionalnego dziedzictwa kulturowego.

W czasach szybkich zmian i zanikania wielu dawnych obyczajów takie inicjatywy mają szczególną wartość. Pokazują, że tradycja nadal może jednoczyć ludzi, budzić emocje i inspirować młode pokolenie do odkrywania własnych korzeni.

Monika Sowa

nauczyciel muzyki i techniki

*Szkoła Podstawowa Stowarzyszenia Przyjaciół Szkół Katolickich
w Klemencynowie*

Znaczenie plastyki w podstawowej edukacji

Terminem „plastyka” określamy rysunek, malarstwo, rzeźbę – jako formę ekspresji twórczej rozwijającej wrażliwość i wyobraźnię. W szkole to jeden z przedmiotów edukacyjnych, który na przestrzeni lat miał różną nazwę. W XX-leciu międzywojennym i wiele

lat po II wojnie światowej były to rysunki. Na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku na świadectwach szkolnych występowało wychowanie plastyczne. W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku dokonano ostatniej zmiany nazwy przedmiotu na plastykę, która funkcjonuje do dziś.

Edukacja plastyczna obecnie towarzyszy uczniom od pierwszego etapu kształcenia podstawowego do siódmej klasy w drugim etapie oraz fakultatywnie w szkole średniej.

W swoich rozważaniach o edukacji plastycznej w szkole podstawowej będę opierał się na własnych doświadczeniach ucznia i wieloletniego nauczyciela plastyki. W latach siedemdziesiątych XX wieku w mojej szkole podstawowej edukacja plastyczna była traktowana zdecydowanie po macoszemu. Zajęcia plastyczne odbywały się z nauczycielem historii, który niczego mnie nie nauczył. Od najmłodszych lat byłem samoukiem. Rysować uczyłem się z ilustracji książkowych i zagranicznych komiksów. Przykład mojej podstawówki nie był wcale odosobniony. W szkołach brakowało specjalistów od edukacji artystycznej i często te zajęcia trafiały do przypadkowych nauczycieli (uzupełnienie etatu) i były traktowane jako tzw. „michałki”. W szkole podstawowej pomagałem rysować koleżankom i kolegom, a na ocenę przynosiłem własne prace wykonane w domu, których nikt nie oceniał merytorycznie.

W szkole podstawowej pracę na stanowisku nauczyciela plastyki rozpocząłem na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Wówczas przedmiot nauczany przeze mnie nazywał się wychowanie plastyczne. Później nazwę zmieniono na plastykę i tak jest do dziś. W pierwszym okresie były to zajęcia z jedną godziną tygodniowo w klasach 4-8, później w czasie gimnazjum, w klasach 4-6, a obecnie w klasach 4-7.

Od zawsze przechowywałem bloki rysunkowe A3 swoich uczniów w szkole, na zapleczu pracowni lub na regałach w samej sali. Krótkie prace, np. szkice ołówkiem lub węglem, uczniowie wykonywali w ciągu jednej godziny lekcyjnej. Bardziej skomplikowane - w systemie dwugodzinny (dziś zaczynamy, a za tydzień kończymy) z przechowywaniem w szkole rozpoczętych prac. To z kolei powodowało, że uczniowie nie wykonywali prac w domu. Czyniłem to świadomie, wiedząc, że prace plastyczne w większości nie będą wykonane samodzielnie przez

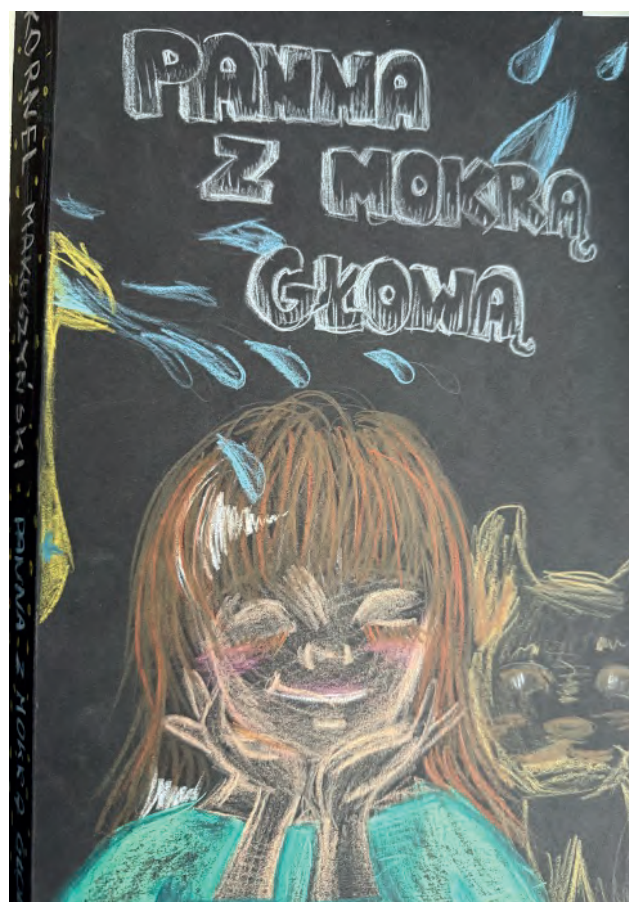
uczniów, a zaangażowani w to będą dorośli czy zdolni koledzy.

Krótko opiszę techniki stosowane przez mnie na zajęciach plastycznych. Były to rysunki ołówkiem lub węglem, prace malarskie, początkowo wykonywane farbami plakatu, później coraz lepszymi pastelami olejnymi. Pojawiły się też techniki graficzne, np. monotypia czy frotaż (frottage), collage, a nawet rzeźba. Pierwsze rzeźby moi podopieczni wykonywali z dużych kostek szarego mydła. Później dzięki pomocy „sprytnych” uczniów trafiała do nas glina. Rzeźby z gliny, np. elementy anatomii człowieka (ręce, głowy) były pracami grupowymi zazwyczaj wykonywanymi poza budynkiem szkoły.

Najzdolniejsi uczniowie rozwijali swoje umiejętności na kółku plastycznym. W trakcie tych zajęć dodatkowych w małej grupie stosowali jeszcze inne techniki plastyczne. Zaopatrywałem uczniów w płytki

linoleum i narzędzia rytownicze. Odbitki wykonywaliśmy wspólnie z zastosowaniem farby drukarskiej, wałka fotograficznego. Umiejętności te poskutkowały nagrodami w konkursie „Mój Exlibris” zorganizowanym przez bibliotekę publiczną w Piotrkowie Trybunalskim. Byliśmy jedną z nielicznych szkół, które zaprezentowały oryginalne ekslibrisy – odbitki linorytowe. Moi uczniowie zdobyli wówczas nagrody i wyróżnienia. Z czasem szkolne zajęcia plastyczne poszerzyłem o elementy fotografii. Wykorzystywaliśmy coraz powszechniejsze, proste i tanie aparaty cyfrowe. Zapoznałem uczniów ze sposobem kadrowania, wykorzystywaniem naturalnego światła - działania w plenerze. Zdjęcia były oceniane i omawiane na ekranie monitora komputerowego.

Ważnym elementem w pracy nauczyciela plastyki jest wykorzystanie najlepszych prac do ekspozycji. Wystawy organizowałem w pracowni plastycznej, a także w innych dostępnych miejscach,

np. na korytarzach szkolnych. Z sentymentem wspominam wystawę prac plastycznych „Nauczyciel i jego uczniowie” organizowaną przez Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Piotrkowie Trybunalskim. Wydano wówczas folder z tej wystawy. We współpracy z nauczycielem informatyki organizowałem przez kilka lat szkolny konkurs „Liternictwo artystyczne”. Na wybrane przeze mnie najlepsze prace (około dwudziestu), wyeksponowane na szkolnym korytarzu, głos mogli oddać wszyscy uczniowie szkoły przez stronę internetową. Trzy pierwsze miejsca były nagrodzone, a wszyscy artyści otrzymali stosowne dyplomy. Dwukrotnie również zorganizowałem konkurs plastyczny „Zabytki Ziemi Piotrkowskiej” dla szkół podstawowych z miasta i powiatu. We współpracy z piotrkowskim MOK-iem przygotowałem wystawę tych prac, a po decyzji jury odbyło się uroczyste podsumowanie i wręczenie nagród, które ufundowali między innymi Prezydent Miasta Piotrkowa Trybunalskiego i przewodniczący Rady Miasta.

Wszystkie te przedsięwzięcia zdecydowanie zachęcały uczniów do twórczych działań plastycznych, które owocowały kolejnymi nagrodami moich uczniów w konkursach plastycznych - miejskich, wojewódzkich czy nawet ogólnopolskich. Pozwolę sobie przywołać konkurs na książkę artystyczną przygotowany przez Muzeum Sztuki w Łodzi z wystawą na Księżym Młynie, gdzie jedną z nagród zdobyła moja podopieczna ze szkolnego kółka plastycznego. Wszystkie prace konkursowe moi uczniowie wykonywali samodzielnie przy niewielkim wsparciu technicznym ze strony nauczyciela.

Różnorodne formy zajęć plastycznych w szkole i w plenerze, szeroka gama technik plastycznych stosowanych przez nauczyciela, mogą spowodować, że niemalże każdy z uczniów znajdzie coś ciekawego dla siebie. Być może również zostanie odkryty nowy talent artystyczny. Wszystko to, plus serce pedagoga, sprawi, że plastyka nie zostanie zepchnięta na margines przedmiotów szkolnych, a ocena nie będzie potrzebna tylko do poprawienia średniej ocen na świadectwie. Czego wszystkim nauczycielom plastyki życzę.

W tekście zostały pokazane przykłady prac uczniów.

Tomasz Trzaskacz

Asystent Akademii Piotrkowskiej w Piotrkowie Trybunalskim

Sukces edukacji regionalnej i ekologicznej. Podsumowanie XXIX edycji Interdyscyplinarnego Konkursu Ekologiczno-Regionalnego

Współczesna szkoła stoi przed wyzwaniem nie tylko wyposażenia uczniów w wiedzę akademicką, ale przede wszystkim kształtowania postaw odpowiedzialności za środowisko oraz budowania tożsamości lokalnej. Odpowiedzią na te potrzeby od blisko trzech dekad pozostaje Interdyscyplinarny Konkurs Ekologiczno-Regionalny (IKER), przeznaczony dla uczniów klas siódmych i ósmych szkół podstawowych z województwa łódzkiego. 20 maja 2026 roku w siedzibie Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego w Piotrkowie Trybunalskim odbyła się uroczysta gala finałowa, stanowiąca zwieńczenie tegorocznych zmagania.

Interdyscyplinarność jako wyzwanie dydaktyczne

Organizacja konkursu to efekt współpracy Łódzkiego Kuratora Oświaty oraz Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego w Piotrkowie Trybunalskim. Ranga wydarzenia oraz jego znaczenie dla regionalnej polityki oświatowej znalazły odzwierciedlenie w obecności licznych przedstawicieli władz rządowych, samorządowych oraz instytucji wspierających edukację. Wśród gości znaleźli się m.in.: Arkadiusz Kubik – Łódzki Wicekurator Oświaty, Jacek Sokalski – radny Sejmiku Województwa Łódzkiego, Juliusz Wiernicki – Prezydent Miasta Piotrkowa Trybunalskiego, Dariusz Magacz – Wójt Gminy Moszczenica oraz Magdalena Paziewicz – zastępca dyrektora Oddziału Terenowego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w Łodzi. Gali przewodniczył dyrektor CRE WŁ w Piotrkowie Trybunalskim, Konrad Czyżyński.

Konkurs charakteryzuje się zarówno wysokim poziomem merytorycznym, jak i wymaganiami stawianymi przed uczestnikami. Choć tematyka zmagania ściśle koreluje z założeniami podstawy programowej, zakres wymaganych wiadomości jest niezwykle obszerny. Konstrukcja turnieju opiera się na korelacji międzyprzedmiotowej, łącząc w sobie zagadnienia

z zakresu biologii, geografii, chemii oraz ochrony środowiska. Do tegorocznej, dwudziestej dziewiętej edycji, przystąpiło aż 243 uczniów reprezentujących 35 szkół podstawowych z terenu województwa łódzkiego.

Droga do finału

Wieloletowa formuła konkursu pozwala na rzetelną weryfikację wiedzy i umiejętności logicznego oraz twórczego myślenia. Przebieg tegorocznych eliminacji obejmował trzy szczeble:

1. Etap szkolny (8 stycznia 2026 r.) – przeprowadzony przez szkolne komisje konkursowe, które wyłoniły uczniów kwalifikujących się do dalszych etapów.
2. Etap rejonowy (6 marca 2026 r.) – zorganizowany w murach I Liceum Ogólnokształcącego im. Bolesława Chrobrego w Piotrkowie Trybunalskim.
3. Etap wojewódzki (28 kwietnia 2026 r.) – przeprowadzony w siedzibie piotrkowskiego Centrum Rozwoju Edukacji WŁ.

Z perspektywy założeń pedagogicznych, IKER realizuje cele o fundamentalnym znaczeniu dla rozwoju młodego człowieka. Należą do nich m.in. podnoszenie świadomości proekologicznej, analizowanie antropogenicznych zmian w przyrodzie oraz wskazywanie metod minimalizacji zanieczyszczeń. Nie mniej ważny jest aspekt regionalny, kładący nacisk na poznawanie walorów krajoznawczo-turystycznych, zabytków kultury, historii oraz obszarów prawnie chronionych – ze szczególnym uwzględnieniem parków krajobrazowych województwa łódzkiego. Dla uczniów motywację stanowi również wymierny benefit w postaci dodatkowych punktów uwzględnianych w procesie rekrutacji do szkół ponadpodstawowych.

Elita naukowa województwa finaliści i ich mentorzy Trzystopniowy proces selekcji pozwolił na wyłonienie wąskiego grona dziewięciu finalistów, którzy wykazali się najwyższym stopniem wiedzy przyrodniczej i humanistyczno-regionalnej. Podczas uroczystości wręczono im zasłużone nagrody oraz oficjalne zaświadczenia Łódzkiego Kuratora Oświaty.

Poniższe zestawienie prezentuje tegorocznych finalistów wraz z kadrą pedagogiczną, która odpowiadała za ich merytoryczne przygotowanie:

LP.	Imię i nazwisko, szkoła	Nauczyciel przygotowujący
1.	Franciszek Jędrzejewski – Szkoła Podstawowa nr 1 im. Aleksandra Kamińskiego w Tomaszowie Mazowieckim	Piotr Chruściel
2.	Oktawian Kolodziejczyk – Szkoła Podstawowa nr 9 im. ks. J. Twardowskiego w Tomaszowie Mazowieckim	Aleksandra Mielowska
3.	Olivia Bielicka – Szkoła Podstawowa im. Szarych Szeregów w Czarnocinie	Urszula Król
4.	Adam Seliga – Szkoła Podstawowa nr 1 im. Aleksandra Kamińskiego w Tomaszowie Mazowieckim	Piotr Chruściel
5.	Mateusz Misztela – Szkoła Podstawowa im. św. Stanisława Kostki w Moszczenicy	Urszula Król
6.	Kinga Kucharska – Publiczna Szkoła Podstawowa nr 2 im. Tadeusza Kościuszki w Radomsku	Alina Chmielewska
7.	Paweł Plebaniak – Szkoła Podstawowa nr 56 im. Bronisława Czechy w Łodzi	Małgorzata Szadkowska
8.	Franciszek Gajda – Szkoła Podstawowa im. św. Stanisława Kostki w Moszczenicy	Urszula Król
9.	Olivia Kudlińska – Szkoła Podstawowa im. Mikołaja Kopernika w Łękinsku	Natalia Peronka

Sukces uczniów nie byłby możliwy bez zaangażowania nauczycieli, którym podczas gali przekazano oficjalne podziękowania oraz symboliczne kwiaty. Słowa uznania skierowano również do dyrektorów placówek.

Za sprawną organizację i wysoki poziom merytoryczny procedur konkursowych odpowiadał powołany zespół doradców metodycznych oraz nauczycieli konsultantów w składzie: Anna Kosmowska, Sebastian Wojtaś, Daniel Pietrzak, Michał Czarczyk oraz Daria Witulska-Brajtkroj.

Teoria w praktyce - edukacja przez kulturę

Uroczystość finałową uświetnił program artystyczny przygotowany przez uczniów Katolickiej Szkoły Podstawowej im. Św. Jana Bosko w Piotrkowie Trybunalskim, nad których przygotowaniem czuwała Jolanta Piekarska - nauczycielka konsultantka piotrkowskiego CRE WŁ.

Wzorem ubiegłych lat organizatorzy zadbali o to, by zwieńczenie konkursu miało także wymiar praktyczno-edukacyjny. Po zakończeniu części oficjalnej młodzież oraz jej opiekunowie wzięli udział w warsztatach etnograficznych zatytułowanych „Tworzenie pająków ludowych”, prowadzonych przez specjalistów z Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Działanie to stanowiło doskonały przykład nowoczesnej edukacji regionalnej, gdzie tradycyjne rzemiosło i sztuka ludowa spotykają się z ekologiczną refleksją nad recyklingiem materiałów, tożsamością lokalną i poszanowaniem dziedzictwa przodków.

XXIX edycja Interdyscyplinarnego Konkursu Ekologiczno-Regionalnego po raz kolejny dowiodła, że w województwie łódzkim nie brakuje utalentowanej młodzieży oraz nauczycieli gotowych wspierać ją w dążeniu do wiedzy wykraczającej poza standardowe horyzonty. Finalistom oraz ich mentorom serdecznie gratulujemy i życzymy dalszych sukcesów na drodze rozwoju naukowego.

Daria Witulska- Brajtkroj
Przewodnicząca Wojewódzkiej Komisji Konkursowej
Konsultant CRE WŁ w Piotrkowie Tryb.

Biblioteka Pedagogiczna Centrum Rozwoju Edukacji WŁ w Piotrkowie Trybunalskim poleca... Wakacje z Niną Zawadzką

„Człowiek kochający książki jest bogatszy od innych. Czasem przeczytanie jakiejś książki stanowi o losie człowieka”

Ralph Waldo Emerson

Emocje - temat przewodni niniejszego numeru – to dobra okazja do podzielenia się z Państwem moimi gustami czytelnictwami, bo nic tak nie oddaje stanów emocjonalnych bohaterów, jak dobre książki i opowiedziane w nich historie. W numerze 112

zapoczątkowałam cykl: „Wakacje z...”, w którym ukazuję twórczość literacką moich ulubionych autorek powieści historyczno-obyczajowych. Wtedy były to pozycje Barbary Wysoczańskiej. serdecznie gratulujemy i życzymy dalszych sukcesów na drodze rozwoju naukowego. W niniejszym numerze chcę zaprezentować powieści innej pisarki - Niny Zawadzkiej, której książki odegrały znaczącą rolę w odczuwaniu przeze mnie silnych emocji oraz przeżyć. Jestem zauroczona każdą książką tej autorki i polecam je z całego serca!

Nina Zawadzka to pseudonim, pod którym ukrywa się autorka. O napisaniu książki, która skradnie serca czytelników, marzyła, odkąd poznała słowo „powieściopisarz”, jednak pierwszą książkę napisała po trzydziestce, wierząc, że by pisać, najpierw trzeba doświadczać. Musiała porzucić studia i karierę, by skupić się na samotnym macierzyństwie, pokonać przeciwności losu oraz wykluczenie społeczne. Te doświadczenia ukształtowały ją na tyle, by teraz móc ukazać wachlarz emocji w inspirowanych prawdziwymi wydarzeniami powieściach. Obecnie szczęśliwa żona i mama, której do szczęścia wystarczy tabliczka czekolady i dobra lektura.

Zawadzka Nina : Dziewczyna lotnika. - Poznań: Grupa Wydawnicza Folia, 2022. sygn. 115961

„Człowiek nie jest skłonny do ciągłego życia w strachu i nienawiści. Potrzebuje bezpieczeństwa. Nawet gdy to bezpieczeństwo znajduje się w ramionach wroga.”[...]

Piękna opowieść o życiu w cieniu wojny, o zniszczonych marzeniach, i o miłości, która zwycięża wszystko. Rok 1937. Iza i Janek zakochują się w sobie. Niestety niedługo potem wybucha wojna, która sprawia, że ich plany obracają się w gruzy. Janek angażuje się w walki powietrzne i traci kontakt z ukochaną. Tymczasem los nie oszczędza Izy. Kobieta wraz z małą córeczką zostaje zmuszona do podjęcia decyzji, która na zawsze zaważy na jej przyszłości. Próbuje przy tym żyć nadzieją, że gdy skończy się wojna, Janek wróci i uratuje ją z rąk oprawcy.

Nie wie jednak, że stawką jest nie tylko ich miłość, ale i życie. Jak wiele można poświęcić, by uratować ukochaną osobę? Czy miłość rzucona w wir okrutnej historii w końcu zwycięży?

źródło opisu: <https://www.wydawnictwofilipia.pl>

Zawadzka Nina : Miłość w czasach wojny. - Poznań: Grupa Wydawnicza Folia, 2023. sygn. 115962

„Ale sekretem naszego życia nie jest pogodzenie się ze stratą ludzi, którzy odchodzą, lecz uczynienie naszego życia lepszym, dzięki temu, czego nas nauczyli.”[...]

Przejmująca opowieść o zakazanej miłości w obliczu nadciągającej katastrofy. Zofia Buchowska czuje, że jest u schyłku życia. Za wszelką cenę chce zdążyć poznać sekret swojego pochodzenia. Musi dowiedzieć się, po kim odziedziczyła chorobę, która ją zabija. Poznaje historię Stefanii Obieckiej...

Rok 1937. Młodej hrabiance, bawiącej we Lwowie, Cyganka przepowiada nieszczęśliwą przyszłość. Dziewczyna za wszelką cenę próbuje odwrócić swój los. Jednak niezależnie od swojej woli Stefania zakochuje się w przystojnym Ukraińcu. Płomienne, zakazane uczucie między mężatką, arystokratką i biednym chłopakiem, to jednak zdrada nie tylko rodziny, ale i kraju. Pełna emocji, wzruszeń i zwrotów akcji opowieść o nienawiści na tle pochodzenia i cenie, jaką trzeba czasem zapłacić za czułość i miłość.

źródło opisu: <https://www.wydawnictwofilii.pl>

Zawadzka Nina : Na wschód od Breslau. - Poznań: Grupa Wydawnicza Filia, 2023. sygn. 115963

„- Ale zawarłem pakt z Bogiem. - Zakaszał gwałtownie, a z jego ust znów popłynęła krew. - Obiecałem, że oddam mu wszystkie dni mojego dalszego życia, jeśli choć jeszcze raz pozwoli mi cię pocałować.”[...]

Rok 1941. Młoda dziedziczka fortuny, Dina Neugebauer, otrzymuje od ojca rzeźbę greckiej bogini przeznaczenia - Ananke. To wydarzenie staje się początkiem problemów. Niedługo potem Dina dowiaduje się o tragicznej śmierci ojca, jego sekretach i ogromnych długach, które wykluczają rodzinę Neugebauerów z kręgów breslauskiej elity. Jednocześnie do miasta przybywa Aleksander von Lichnovsky, działający pod fałszywym nazwiskiem polski szpieg, który zdobywa informacje o zbrodniarzach wojennych, by następnie przekazać je polskiemu podziemiu. Drogi Diny i Aleksandra przetną się

w najmniej oczekiwanym momencie. Poruszająca historia o miłości, poszukiwaniu prawdy, nieuchronnej mocy przeznaczenia i gorzkim smaku porażki.
źródło opisu: <https://www.wydawnictwofilii.pl>

Zawadzka Nina : Skandalistki. - Poznań: Grupa Wydawnicza Filia, 2023. sygn. 115964

„Bogactwo jest w ludziach, którzy cię lubią i szanują i na których zawsze możesz liczyć. Nie musisz chodzić w atłasach ani muślinach, by być szczęśliwą. Na twoim nadgarstku nie muszą brzęczeć drogie bransolety. Jesteś bogata, jeśli w pobliżu znajduje się ktoś, kto wyciągnie do ciebie przyjacielską dłoń. Oto prawdziwy dar i luksus życia.”[...]

Piękna powieść z dwudziestolecie międzywojennym w tle. Sara Margo, piękna, pozornie szczęśliwa, odnosząca sukcesy aktorka, w rzeczywistości żyje w strachu przed mężem tyranem, podejrzanym o popełnienie morderstwa. Los Sary zmienia się w chwili, gdy na jej drodze stają dwie kobiety, z którymi pozornie nie ma nic wspólnego. Połączone nienawiścią do Alojzego Liebhabera, stręczyciela, szantażysty i uwodziciela, postanawiają zawalczyć o swoją niezależność.

Czy przyjaźń doświadczonych przez los kobiet okaże się na tyle silna, by wygrać z uprzedzeniami i pokonać prześladowców w świecie zdominowanym przez mężczyzn?

źródło opisu: <https://www.wydawnictwofilii.pl>

Zawadzka Nina : Zrabowane nadzieje. - Poznań: Grupa Wydawnicza Filia, 2024. sygn. 116454

„Bezczynność rąk wywołuje chaos myśli.”[...]

Magda Antoszevska, trzydziestolatka wychowana w gospodarstwie, od zawsze czuła, że została stworzona do rzeczy wielkich. Kiedy naziści najeżdżają na Kielce, nie bacząc na konsekwencje i obawy matki, wstępuje do działającej w mieście konspiracji. Dzięki determinacji w działaniu oraz odwadze szybko pnie się w hierarchii organizacji, wierząc, że podziemny ruch oporu zwalczy okupanta. Jednak gdy pewnego dnia spod rodzinnego domu Antoszevskich zostają porwane dzieci, kobieta rozumie, że teraz musi walczyć nie o losy kraju, ale o życie swojej siostry i bratanków. Na własną rękę rozpoczyna poszukiwania, których trop prowadzi na samo dno piekła.

Inspirowana prawdziwymi wydarzeniami historia rodziny rozbitej przez nazistowskie prawo.

Porywająca opowieść o wojennych losach kieleckiej konspiracji, poświęceniach i historii zrabowanych do germanizacji dzieci.

źródło opisu: <https://www.wydawnictwofilia.pl>

Zawadzka Nina : Ostatnie takie lato. - Poznań: Grupa Wydawnicza Filia, 2024. sygn. 116453

„Powoli świtało. Cień lasu zaczynał odznaczać się na tle błękitu nieba. Morska bryza nasączała powietrze wilgocią. Chłodny piasek wypełniał przestrzenie między palcami nagich stóp. Oni jednak szli przed

siebie, zachwycając się feerią barw zdobiących niebo.”[...]

Historia o miłości i stracie, uprzedzeniach względem Mazurów oraz cenie, jaką płacimy za swoje wybory. Rok 1947. Przez dawne Prusy Wschodnie przedzierają się powracający do Rosji czerwonooarmiści, napadając po drodze na domostwa i niewinne kobiety. Tamara Mathuszevska kolejny raz cudem unika napaści, lecz kiedy wraca do rodzinnego domu, ze zgrozą odkrywa, że skryła się w nim skrzywdzona dziewczyna, której dawniej Tamara nie zdołała uchronić od zagrożenia. By pomóc dziewczynie, najpierw musi uzdrowić siebie, wyleczyć się z grzesznej miłości, która od 1919 roku włada jej sercem, i przez którą jej rodzina tak wiele wycierpiała. Powraca myślami do lata, które zmieniło wszystko w jej życiu, nie przypuszczając, że przeszłość znów zapuka do drzwi jej domu. Czy zakazana miłość kolejny raz stanie się powodem jej klęski? Opowieść o pięknej miłości, której na drodze stanęło pochodzenie, nienawiść i wojna.

źródło opisu: <https://www.wydawnictwofilia.pl>

Zawadzka Nina : Czas poświęcenia. - Poznań: Grupa Wydawnicza Filia, 2024. sygn. 116974

„Ludzie nie żyją tylko po to, aby się poświęcać dla innych, ale jako jednostki wszyscy są tak samo ważni.”[...]

Inspirowana prawdziwymi wydarzeniami historia miłości zrodzonej na kłamstwie.

Rok 1980. W ręce Małgorzaty Adamiec trafia list, z którego wynika, że wniosek o przyznanie emerytury teściowej został oddalony z powodu rozbieżności pomiędzy dokumentami złożonymi przez matkę jej męża a tymi, które znajdują się w Archiwum Państwowym. Małgorzata postanawia dociec prawdy. Odkrywa sekret, który przez lata spoczywał na barkach rodziny.

Rok 1933. Emilia Dreznał dorasta w małej wsi Maliniec, w granicach ZSRR. Jej rodzina w wyniku sprzeciwu wobec władzy oraz odmowy wstąpienia do kołchozu popada w coraz większe długi. Narastający konflikt pomiędzy Polakami a Rosjanami, pacyfikacja wsi oraz Wielki Głód popychają Dreznałów do tragicznej w skutkach decyzji. Emilia musi poślubić ich wierzyciela. Przez kolejne lata kobieta robi wszystko, by sprzeciwić się systemowi i uratować Polaków, ściągając tym na siebie śmiertelne zagrożenie. Ocalenie nieoczekiwanie pojawia się wraz z atakiem nazistowskich Niemiec na Związek Radziecki. Najczarniejsze godziny są tuż przed świtem...

źródło opisu: <https://www.wydawnictwofilia.pl>

Zawadzka Nina : Skazana za miłość. - Poznań: Grupa Wydawnicza Filia, 2025. sygn. 117610

„Powtarza mi pan, że nie wiem nic o Polsce, ale to pan nie wie, jak to jest żyć na gruzach. I nie mówię tu o budynkach, bo te w większości odbudowano przed moimi narodzinami albo zaczęto wznosić

je za mojego życia. Chodzi mi o brak wartości, upadek moralny i wieczne wyrzuty, że powinienem być szczęśliwy, bo mam w życiu tak lekko. A co jest lekkiego w życiu pośród szarżyzny i niedoborów? My, młode pokolenie Polaków, topimy się w złudnych marzeniach, w poczuciu, że jeśli sami czegoś nie stworzymy, to nikt nam nic nie da. Toniemy w tej pierdolonej, niekończącej się rzece kombinowania, mataczenia i bezustannej harówki, jednocześnie nadal tkwiąc po uszy w biedzie. Tyramy na dwóch lub trzech etatach, żeby tylko coś mieć i nie musieć wyjeżdżać na saksy, albo łąpać się innych urągających ludzkiej godności prac dla obcego kapitału. I wie pan, co mnie w tym głównie najbardziej frustruje? Że ile bym z siebie nie dał, nadal nic nie mam!”[...]

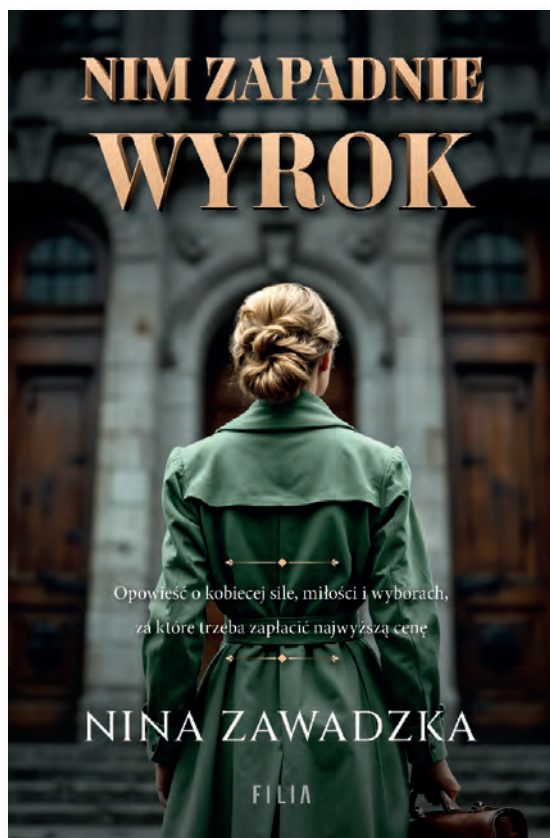

Niezapomniana opowieść o przetrwaniu, konspiracji, bohaterstwie i poświęceniu ludzi, którzy zostali uznani za zdrajców. Jest rok 1938. Bruno Wojciechowski, początkujący pisarz, przez lata dyskryminowany i szykanowany, wraca w rodzinne strony. Wierzy, że doświadczenia zdobyte podczas tej podróży pozwolą mu napisać pracę, wieńczącą twórcze warsztaty, które przez ostatnie lata odbywał w Paryżu. Nie przypuszcza jednak, że przypadkowe spotkanie z Rutą Różańską na zawsze odmieni jego życie. Rok 1994. Nikodem Ławrynowicz, pracownik Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich, próbując stworzyć słownik biograficzny osób, które przysłużyły się dla Polski, zewsząd słyszy, że powinien opisać życie Ruty Różańskiej. Nikt jednak z jego informatorów nie zna całej historii kobiety. Jednocześnie wszyscy wskazują, że Bruno Wojciechowski da mu odpowiedzi na wszelkie pytania. Kiedy jednak dochodzi do konfrontacji mężczyzn, Bruno nie jest skory do rozgrzebywania wspomnień.

Czy faktycznie Ruta zasłużyła się dla Polski? A może wcale nie była bohaterką, ale zdrajczynią, którą nie bez powodu skazano na wiele lat więzienia?
źródło opisu: <https://www.wydawnictwofilia.pl>

Zawadzka Nina : Nim zapadnie wyrok. - Poznań: Grupa Wydawnicza Filia, 2025. sygn. 117962

„Nic więc prócz własnego sumienia nie mogło rozliczyć go z dokonywanych wyborów.”[...]

Oparta na prawdziwych wydarzeniach powieść o akcji organizacji „Ojczyzna”, która wpłynęła na oblicze procesu norymberskiego. Dwie kobiety, jeden mężczyzna, i decyzja, która zmieniła wszystko. Rok 1945. Koszmar II wojny światowej wreszcie się zakończył. Ignacy Jakubiak przybywa do Norymbergi, by relacjonować przebieg największego procesu w dziejach. Jednak prawdziwy cel podróży to zemsta na mężczyźnie, z którego rozkazu zginęła żona i dzieci Ignacego. Nieoczekiwanie właśnie ten nazista zostaje świadkiem koronnym Amerykanów, a wszyscy oskarżeni w procesie Niemcy odrzucają stawiane im zarzuty. Polska delegacja bezskutecznie próbuje wykazać ich winę, a Ignacy, powracając pamięcią do przeszłości, oddaje głos kobietom, które na zawsze zmieniły jego życie. Lecz czy mogą zmienić też bieg historii?

źródło opisu: <https://www.wydawnictwofilia.pl>

Zawadzka Nina : Za twoim śladem. - Poznań: Grupa Wydawnicza Filia, 2026. sygn. 118861

„Nikt nikomu nie powinien zabraniać miłości. Ona jest ponad ziemskimi problemami.

To porozumienie dusz, w które nie mamy prawa ingerować.”[...]

Powieść o determinacji, patriotyzmie, odwadze i pragnieniu przetrwania w czasie, gdy wszystkie drogi prowadziły na Monte Cassino. Rok 1941. Liliana po stracie bliskich podróżuje po kraju, by odnaleźć ukochanego, lecz w miejscu, w którym zrodziła się ich miłość, trafia w ręce swojego największego wroga, funkcjonariusza NKWD. Zostaje osadzona w baranowickim więzieniu, torturowana oraz skazana na wiele lat pracy w Karłagu. Tylko pragnienie spotkania z narzeczoną trzyma ją przy życiu. Gdy wraz z innymi więźniami Liliana zostaje wywieziona na dalekie tereny ZSRR, nie przypuszcza, że wszystko, co wie o sobie, zostanie wystawione na próbę, i jak długą drogę będzie musiała pokonać, by odnaleźć miłość.

źródło opisu: <https://www.wydawnictwofilia.pl>

opracowała Sylwia Kubicka
nauczyciel bibliotekarz
Biblioteki Pedagogicznej CRE Wł.
w Piotrkowie Tryb.

CENTRUM ROZWOJU EDUKACJI WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

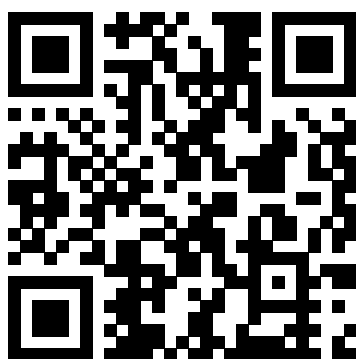
97-300 Piotrków Trybunalski

ul. Wojska Polskiego 2

tel. +48 44 649 65 66

Konto bankowe: 58 1240 3116 1111 0000 3503 5763

www.crepiotrkow.edulodzkie.pl

FILIE BIBLIOTEKI:

97-400 Bełchatów

ul. Czapliniecka 96A

tel. +48 44 633 03 42

26-300 Opoczno

Plac Kościuszki 9

tel. +48 44 755 24 35

97-200 Tomaszów Maz.

ul. Św. Antoniego 47

tel. +48 44 724 51 34

97-500 Radomsko

ul. Tysiąclecia 4

tel. +48 44 682 14 62